

Učebnice slovenského jazyka pro české děti

BcA. Jana Náhliková

Diplomová práce
2019

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací
Ateliér Grafický design
akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **BcA. Jana Náhliková**
Osobní číslo: **K17304**
Studijní program: **N8206 Výtvarná umění**
Studijní obor: **Multimédia a design – Grafický design**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Učebnice slovenského jazyka pro české děti**

Zásady pro vypracování:

Rozsah teoretické práce minimálně 40 – 45 stran + obrazové přílohy (dokumentace praktické části). Práci odevzdat v elektronické podobě (dle předepsané celouniverzitní šablony viz směrnice rektora č. 7/2018) ve formátu PDF na 1 ks CD (DVD) nosiče, dále odevzdat 2 kusy výtisků práce v pevné vazbě (v jedné z nich bude vlepeno CD) a 1 výtisk graficky zpracované práce, která má volnější grafickou podobu.

1. Teoretická část: dvojazyčnost v grafickém designu
2. Praktická část: učebnice slovenského jazyka pro české děti

Rozsah diplomové práce: viz Zásady pro vypracování
Rozsah příloh: viz Zásady pro vypracování
Forma zpracování diplomové práce: tištěná/umělecké dílo

Seznam odborné literatury:

Bilingvismus a interkulturní komunikace Monika Morgensternová, Lenka Šulová a Lucie Schöll

Výtvarný projev a výchova Jaromír Uždil

Vedoucí teoretické části: **doc. ak. mal. Michal Zeman**
Ateliér Animovaná tvorba
Vedoucí praktické části: **doc. Dr. Tomasz Bierkowski**
Datum zadání diplomové práce: **1. listopadu 2018**
Termín odevzdání diplomové práce: **10. května 2019**

Ve Zlíně dne 3. prosince 2018

doc. Mgr. Irena Armutidisová
děkanka

dr. ak. soch. Rostislav Illík
vedoucí ateliéru

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ / DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- bakalářská/diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou/diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 odst. 2 a 3 mohu užit své dílo – bakalářskou/diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské/diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské/diplomové práce využít ke komerčním účelům;
- pokud je výstupem bakalářské/diplomové práce jakýkoliv softwarový produkt, považuji se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji, že:

- jsem na bakalářské/diplomové práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně dne: ...8. 2. 2019.....

Jméno a příjmení studenta: ...BcA. Jana Náhlíková.....

.....
podpis studenta

ABSTRAKT

Teoretická časť zahŕňa úvod do problematiky jazyka a to predstavením komunikácie a vývoja reči. Ďalšia kapitola nadväzuje na tú prvú a zameriava sa na bilingvizmus a jeho výhody, ako aj nevýhody. O bilingvizme v dizajne pojednáva posledná a najobsiahlejšia kapitola diplomovej práce. Sú v nej uvedené ukážky z hľadiska subjektívnych preferencií.

Praktická časť je zameraná na tvorbu vlastného česko-slovenského výučbového materiálu určeného deťom.

Kľúčové slová: dvojjazyčnosť, bilingvizmus v dizajne, čeština a slovenčina, výučbový materiál

ABSTRACT

The theoretical thesis includes introduction to language issue, specifically it is about communication and the progress of learning language. The next chapter has connection with the first one. The main focus is on bilingualism and its pros and cons. The last chapter of this final year thesis, which is the biggest one concentrates on bilingualism in design. There are examples which were selected according to subjective point of view.

The practical part is about creating own Czechoslovak learning material designed for the kids.

Keywords: bilingualism, bilingualism in design, Czech and Slovak, learning material

Týmto by som sa rada poďakovala môjmu vedúcemu teoretickej časti práce doc. ak. mal. Michalovi Zemanovi a vedúcemu praktickej časti práce doc. Dr. Tomaszovi Bierkowskemu. Chcela by som sa poďakovať obom za veľmi cenné pripomienky k mojej práci a za čas, ktorý mi venovali. Ďalej poďakovanie patrí mojim rodičom, ktorí ma v štúdiu podporovali a sestre Zuzke, ktorá mi pomáhala s kontrolou gramatiky. Rada by som ešte spomenula pani učiteľky, ktoré dali svojim žiakom vyplňať môj dotazník, pani Nikolette Manduchovej, ktorá mi poskytla rady ako vyučovať deti cudzí jazyk a kamarátom, najmä Liborovi za jeho podporu.

Prehlasujem, že odovzdaná verzia diplomovej práce a verzia elektronická nahraná do IS/STAG sú totožné.

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČASŤ	9
1 KOMUNIKÁCIA	10
1.1 VÝVOJ REČI, PRVÉ SLOVÁ.....	10
1.2 VPLYV JAZYKA NA MYSLENIE	13
2 BILINGVIZMUS	14
2.1 UČENIE SA CUDZÍCH JAZYKOV.....	16
2.2 ČESKO-SLOVENSKÁ A SLOVENSKO-ČESKÁ DVOJJAZYČNOSŤ.	18
2.3 PÔVOD SLOVENSKÉHO A ČESKÉHO JAZYKA	20
3 BILINGVIZMUS V DIZAJNE	23
3.1 BILINGVÁLNA SADZBA	24
3.1.1 Dvojjazyčný dizajn, latinkové písma	24
3.1.2 Dvojjazyčný dizajn, latinka a nelatinkové písma.....	26
3.1.2.1 Rosseta.....	27
3.1.2.2 Typotheque	29
3.1.2.3 Workshop.....	30
3.1.2.4 Arabské písmo	31
3.1.2.5 Cyrilika	36
3.1.2.6 Gréčtina.....	39
3.1.2.7 Hanzi.....	43
3.2 ČITATELNOSŤ.....	44
3.3 LAYOUT	45
3.3.1 Bilingválny systém na os	45
3.3.2 Bilingválny zrkadliaci systém	46
3.3.3 Bilaterálny (dvojstranný) systém	47
3.3.4 Striedavý systém	47
3.3.5 Doplnkový systém.....	48
3.3.6 Náhodný systém	48
3.3.7 Upside down 1.....	49
3.3.8 Upside down 2.....	49
3.3.9 Layout detských kníh	50
3.4 KNIHY	51
II PRAKTICKÁ ČASŤ	55
4 ÚVOD	56
5 PROJEKT	57

5.1	TÉMA	57
5.2	PRÍJEMCA	58
5.3	MOTIVÁCIA	60
5.4	CIEĽ	62
5.5	MIESTO A KOMUNIKAČNÝ KANÁL	62
5.6	IDEOVÝ PREDPOKLAD.....	62
5.7	FUNKČNÝ PREDPOKLAD	62
5.8	FORMÁLNY PREDPOKLAD	63
6	NEPOUŽITÉ NÁVRHY RIEŠENÍ	64
6.1	KONCEPT 1	64
6.2	KONCEPT 2.....	65
6.3	KONCEPT 3	67
7	APLIKOVANÉ RIEŠENIA.....	69
7.1	HOMONYMÁ	69
7.2	PÍSMO.....	70
7.3	FAREBNOSŤ	71
7.4	ILUSTRÁCIE	71
7.5	FORMÁT A ÚPRAVA STRANY	73
	ZÁVER	75
	ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	76
	ZOZNAM OBRÁZKOV	80

ÚVOD

Témou teoretickej časti diplomovej práce je bilingvizmus v dizajne.

Najprv v práci predstavujem, čo je komunikácia, ako sa u dieťaťa vyvíja reč, čo konkrétne znamená byť bilingválny a s tým súvisiace výhody a nevýhody. Samozrejme dotýkam sa aj česko-slovenskej problematiky z hľadiska lingvistiky, ale spomínam aj to, že v našich krajinách dvojjazyčné tabule neboli len pozitívnym symbolom.

V ďalšej časti sa zaoberám bilingvizmom v dizajne. Táto časť obsahuje praktické rady ako napríklad kombinovať latinkové a nelatinkové písma, ukážku overených viacjazyčných layoutov až po konkrétne ukážky od rôznych dizajnérov. Ukážky som sa snažila vybrať čo najzaujímavejšie so zreteľom na rôznorodosť jazykov.

Česko-slovenská problematika bola a aj je pre mňa zaujímavá. Vďaka výberu osobitej témy ma diplomová práca bavila. V praktickej časti som sa snažila zúročiť skúsenosti nadobudnuté počas celého štúdia ako aj novo zistené informácie.

I. TEORETICKÁ ČASŤ

1 KOMUNIKÁCIA

Jazyk je jednou zo základných metód ľudskej komunikácie či už hovorenej alebo písanej. „Od chvíle, kedy ľudská bytosť prišla na svet sa stala komunikácia najdôležitejším faktorom určujúcim, aké vzťahy si človek vybuduje, čo sa mu v živote prihodí, ako dokáže prežiť, rozvíjať dôverné vzťahy, aký bude výkonný, aký dá životu zmysel.“ (Satirová, 1994)

Reč je súborom vyjadrovacích prostriedkov, vďaka ktorej vieme pomenovávať veci, skutočnosti, vyjadrovať svoje názory a predávať si informácie z generácie na generáciu. Význam a dôležitosť reči sa odzrkadľuje aj v označení dieťaťa v niektorých svetových jazykoch. Často sa používajú odvodené slová od latinského výrazu *in-fāns*. Termín *in-fāns*, ten kto ešte nehovorí, pochádza z gréckeho *phēmí* - ja hovorím (Gale, ©2005).

V slovenčine aj v češtine používame jednoslovné pomenovanie a to nemluvňa. Podľa Márie Vágnerovej (2012) sa v kojeneckom období dá vývoj reči rozdeliť na predrečovú fázu a počiatky rečovej komunikácie. Schopnosť rozlišovať a tvoriť základné rečové zvuky tzv. fonémy sa rozvíja v predrečovom štádiu. Toto štádium trvá približne prvých osem mesiacov života detí kedy bola u nich dokázaná citlivosť na zvuky charakteristické pre všetky jazyky sveta. Kojenec postupne stráca schopnosť rozlišovať fonémy rôznych jazykov, napriek tomu presnejšie rozlišuje zvuky charakteristické svojmu materinskému jazyku. Najskôr sa pokles citlivosti prejavuje u rozoznávania samohlások a neskôr spoluhlások. Približne do desiateho roku dieťaťa sa postupne ale už miernejšie znižuje schopnosť rozoznávať fonémy iných jazykov, čo sa prejavuje pri učení cudzieho jazyka.

1.1 Vývoj reči, prvé slová

Potreba orientácie v okolitom svete, jeho poznanie, dosiahnutie citovej istoty a bezpečia to všetko sú motivácie k osvojeniu reči. Čo je zaujímavé, deti rozumejú jednoduchým slovám oveľa skôr ako sú schopné ich sami produkovať. Už od narodenia deti preferujú ľudský hlas pred akýmkoľvek iným zvukom, hlavne ak je spojený s ďalšími podnetmi (výraz tváre). Malé deti vedia lepšie odlíšiť vysoké tóny, sú pre ne oveľa atraktívnejšie. Možno aj z tohto dôvodu dospelí na deti rozprávajú vyšším tónom hlasu ako pri bežnej komunikácii s iným dospelým. Z odborného hľadiska sa obdobie pred tým ako sme začali zmysluplne používať náš materinský jazyk, nazýva takzvané predrečové.

Prvý nádech novorodenca sprevádza krik respektíve plač. Je to reflexná a vrodená reakcia a taktiež ho odborníci ako napríklad J. Bruner označujú za prvú formu komunikácie čo je

základom jazykového vývoja. Okolo druhého týždňa hlas začína byť výraznejší a dieťa je už schopné s okolím v obmedzenom rozsahu komunikovať. Vie vyjadriť ako sa cíti a taktiež či nemá nejakú potrebu ako napríklad hlad. Ďalšou fázou je mrnkanie, v češtine označované ako „broukání“. Dieťa pri prvých pokusoch o reč začína experimentovať s hovoridlami (s rečovými artikulačnými orgánmi) a vydáva rôzne zvuky podobné samohláskam. Ich vlastný hlas im pripadá zaujímavý, tešia sa z toho a preto viackrát opakujú za sebou zvuky. Na rozdiel od tohto pudového inštinktu, ktoré majú aj hluché deti, ďalšie predrečové obdobie - bľabotanie je napodobňujúce (Smolík, a iní, 2014). V tomto období, ktoré trvá približne od 6. mesiaca je kľúčový aktívny postoj rodiča a dostatok príležitostí na hovorenie s dieťaťom. Bľabotanie je výsledkom ako vrodených predispozícií tak i učenia.

Kategorická percepcia je pojem, ktorý označuje schopnosť vnímať a rozlišovať znaky reči. Spočiatku verbálny prejav môže pre dieťa pôsobiť ako zvukový chaos, keď nevie odlišovať jednotlivé slová a vety. Avšak odlišenie individuálnych zvukov, ich kombinácii, rytmu reči, intonácie dovoľuje dieťaťu do tohto chaosu vniesť systém a učiť sa mu rozumieť. Učenie významu slov väčšinou prebieha tak, že dieťa pozná nejaký objekt alebo činnosť a pochopí, že sa k nim tento zvuk nejako vzťahuje. Učia sa napodobňovaním materinského jazyka, dôležitý je pre nich nielen sluch ale i zrak. Snažia sa napodobňovať zvuky ktoré počujú, ale aj imitujú pohyby úst, ktoré vidia. Možno aj to je dôvodom prečo prvé spoluhlásky, ktoré deti vyslovujú sú tie, ktorých artikulácia je dobre viditeľná (b, m, p, d, n). Zrejme tiež nie je náhodné, že slová, ktoré označujú najbližších členov rodiny obsahujú tieto spoluhlásky. Prvé slová ako napríklad *mama*, *papa*, *baba*, *dada* sú opakovania rovnakých slabík po sebe, Lachout (2017) to označuje aj ako slabičné bľabotanie.

Použitím prvého slova končí predrečové obdobie. Približne rok dieťa načúva a prvé slovo, ktoré vysloví počuje asi 800 krát než sa stane súčasťou jeho slovníka. Jednou z teórií vývoja reči je napodobňovanie, avšak Morgensternová a iní (2011) vyvracia túto hypotézu. Podľa nej ak by dieťa malo aspoň jedenkrát počuť rôzne kombinácie viet predtým než ich začne aktívne používať, začalo by rozprávať až v starobe. Okolo jedného roku síce má dieťa reč prostú, avšak pasívna slovná zásoba je oveľa väčšia. Prvé slová sú jednoduché a zvyknú vyjadrovať celú vetu. Poväčšine neodpovedajú bežným slovám označujúcim daný objekt alebo situáciu. Svoju pasívnu slovnú zásobu si dieťa rozširuje ukazovaním. Podľa Sterna náhly nárast slovnej zásoby je spôsobený zistením dieťaťa, že všetko čo ho obklopuje má meno. Dieťa sprvu otáčaním hlavy, neskôr ukazovaním ruky intuitívne nabáda rodičov,

najmä mamu aby pomenovávala predmety na ktoré poukazuje. Je to dôležitý míľnik z hľadiska vývoja reči, je známkou sociálnych a komunikačných znalostí. Ukazovanie nasvedčuje tomu, že dieťa dokáže zaujať našu pozornosť a chce s nami zdieľať svoje prania a potreby. Vývoj reči má všeobecné zákonitosti. V druhom roku produkuje dieťa dvoj až trojslovné vety a postupne prechádza od označovania predmetov k vyjadrovaniu činností a k vyjadrovaniu vzájomných vzťahov medzi nimi. Toto obdobie je často sprevádzané otázkou „Prečo?“ Vývoj reči sa završí okolo siedmeho roku života. Dovtedy sa dieťa naučí správne gramaticky, artikulačne i obsahovo používať materinský jazyk. Tento postup neplatí len na našom území, ale všeobecne všade na svete.

Osvojenie jazyka je časovo obmedzené, dokazujú to aj „vlčie deti“. Je to pojem, ktorý sa používa najmä v sociológii a psychológii. Označuje deti, ktoré vyrástli mimo ľudskej spoločnosti a ľudskej reči. Existuje veľa prípadov takýchto detí, aj na ich príklade môžeme pozorovať, že vývoj reči má kritické obdobie. Približne ak sa človek nenaučí do 8-9 roku života rozprávať alebo ako Eric Lennenberg uvádza do obdobia puberty, nie je schopný sa to naučiť alebo ak áno tak len vo veľmi obmedzenom rozsahu. Tento fakt môže súvisieť aj s mozgom, ktorý rastie najviac v prvých piatich rokoch života. Pri narodení priemerná veľkosť mozgu dieťaťa je približne štvrtina veľkosti priemerného dospelého mozgu. Veľkosť neuveriteľne rastie v prvom roku, do tretieho roku života je jeho veľkosť približne osemdesiat percent a vo veku päť rokov je to približne deväťdesiat percent veľkosti dospelého mozgu (First, ©2019).

Vývoj jazykových schopností ovplyvňujú dva základné faktory. V prvom rade dieťa má vrodené predispozície pre osvojenie jazyka. Podľa nativistického prístupu, jedného zo štyroch teoretických prístupov osvojenia jazyka, Chomský tvrdí, že v mozgu máme špeciálny orgán pre jazyk. Druhým dôležitým faktorom je pôsobenie vonkajšieho prostredia. Práve vplyv vonkajšieho prostredia tvorí základ behavioristickému a aj kognitívnemu prístupu. Preceňovaním významu vplyvu okolia, negovania vlastnej psychickej aktivity a mnoho ďalšieho sa behavioristický prístup dnes považuje za nesprávny. Jeho predstaviteľ Skinner sa domnieval, že deti si osvojujú reč prostredníctvom imitácie rodičov, súrodencov, spoločnosti... Proti-kladné sú názory v kognitívnom prístupe, ktorého predstaviteľ je napríklad Piaget. Osvojovanie prebieha pri strete s vonkajším svetom, ale človek respektíve dieťa nie je pasívne, ale aktívne. Jazyk je tiež podľa tohto prístupu logický sled vývoja človeka, ktorý zdôrazňuje vzájomnú previazanosť medzi jazykom a myslením.

1.2 Vplyv jazyka na myslenie

Jazyk nás sprevádza celým životom, ale ovplyvňuje aj naše myslenie? Myslia Angličania inak ako napríklad Taliani? Existujú tri názory zaoberajúce sa vplyvom jazyka na myslenie jedinca. Prvý názor zastáva mnoho lingvistov, spočíva v tom, že jazyky sa síce líšia ale myslenie nie je na nich závislé. Druhý názor je protichodným tomu prvému. Jeho zástancovia, že jazyk priamo formuje ľudské myslenie, determinuje natoľko, že sa dá povedať že osoby hovoriace rôznymi jazykmi myslia inak. Tento názor je známy aj pod pojmom jazykový determinizmus. Tretí názor nazvaný jazyková relativita je kompromisom prvých dvoch názorov. Podľa tohto názoru, jazyk síce myslenie ovplyvňuje, ale nie absolútne. Posledný uvedený prístup sa v poslednej dobe stáva najrozšírenejším (Adam, a iní, 2017).

2 BILINGVIZMUS

Ľudová múdrosť „Koľko jazykov vieš toľkokrát si človekom“ sa v dnešnej dobe opakovane potvrdzuje. Vďaka globalizácii, neobmedzeným možnostiam cestovať, práci v zahraničí, zmiešaným manželstvám a inému sa bilingvizmus v čoraz väčšej miere umocňuje aj na našom území.

Možno na prvý pohľad môže vyzerat', že bilingvizmus je skôr pojem, ktorý sa týka len úzkej skupiny ľudí. Avšak odhaduje sa, že polovica ľudí je bilingvistických. Na svete sa hovorí približne 7 097 jazykmi. Toto číslo je ale veľmi nestabilné, každým dňom sa môže meniť. Jazyky sú živé a dynamické, používané komunitami, ktorých životy sú ovplyvnené dnešným rýchlo sa meniacim svetom. Ohrozená je zhruba tretina jazykov, ktorých používa menej ako 1000 ľudí (Ethnologue, ©2018).

Bilingvizmu sa ako javu venujú psychológovia, lingvisti, psychoneurológovia a pedagógovia. Na prvý pohľad sa môže zdať, že definícia tohto pojmu je bezproblémová, ale rozhodne nie je. Ako opozitum k tomuto termínu sa používa monolingvizmus (jednojazyčnosť). Podľa Edith Harding-Esch a Philip Riley „...máme toľko definícií bilingvizmu a žiadna z nich nie je úplne vyčerpávajúca či uspokojujúca, pretože postihuje len jeden druh dvojjazyčnosti“. V Oxfordskom slovníku sa uvádza¹, že sa jedná o osobu, ktorá plynule hovorí v dvoch jazykoch. Populárnym názorom je aj prístup podľa Bloomfielda (1935)², ten hovorí, že byť bilingválny sa rovná materinskej znalosti dvoch jazykov. Na rozdiel od tejto definície, ktorá hovorí len o perfektnej znalosti poznáme protichodný názor Macnamaru (1967)³. Ten pod pojmom v podstate chápe akúkoľvek znalosť cudzieho jazyka a podľa nej by boli bilingválni takmer všetci. „Bilingválny jedinec je ten, ktorý disponuje aspoň minimálnou kompetenciou v inom ako materinskom jazyku v najmenej jednej zo základných jazykových znalostí (porozumenie, hovorenie, čítanie, písanie).“ Medzi týmito dvomi extrémnymi názormi sa stretávame s veľkým množstvom rôznych definícií. Napríklad v niektorých sa objavuje dôležitý znak, čím je pravidelnosť používania dvoch alebo viacerých jazykov. Mackey uvádza „Pod pojmom bilingvizmus budeme chápať striedavé používanie dvoch alebo viacerých jazykov

---

¹ Originálne znenie: „*A person fluent in two languages*”

² Originálne znenie: „*the native-like control of two languages*“

³ Originálne znenie: „*anyone who possesses a minimal competence in only one of the four language skills, listening comprehension, speaking, reading and writing, in a language other than his mother tongue*“

jedným človekom.“ Pri používaní tohto termínu treba brať do úvahy viacero aspektov. Veľmi dôležitým aspektom je práve prirodzenosť. Tú zdôrazňuje ako základnú charakteristiku definícia zverejnená na českej Wikipedii „Bilingvizmus je stav kedy jedinec alebo obyvateľstvo určitého územia prirodzene hovorí dvoma jazykmi.“.

Bilingvizmus nebol vždy pozitívne vnímaný. Medzi vedcami približne do 60tych rokov prevládalo presvedčenie, že bilingvizmus má nepriaznivý vplyv na myslenie. Taktiež sa širili verejnosťou ďalšie laické názory, že bilingvizmus je príčinou porúch učenia a pozornosti, čo bude mať za následok horšie školské výsledky. Tiež sa hovorilo, že bilingválne deti nebudú schopné odlíšiť od seba jazykové systémy a natrvalo bude u nich dochádzať k miešaniu oboch jazykových kódov. Alebo prevládal názor, že sa má dieťa najprv naučiť jeden jazyk a až potom druhý.

V súčasnosti vedci konštatujú, že bilingválna výchova má na jedinca len pozitívny vplyv. Avšak u bilingvistov môže prichádzať k tzv. interferencii, striedaniu jazykových kódov a miešaniu jazykových kódov. Interferencia je vplyv jedného jazyka na druhý. Môže sa to prejavovať prenosom prvkov z prvého jazyka na druhý v rámci gramatických pravidiel, jazykových štruktúr, fonologickej roviny (výslovnosť) alebo lexikálnej roviny. Jednou z príčin prečo niečo takéto nastáva je podobnosť medzi oboma jazykmi. Tiež príčinou môžu byť zložité jazykové štruktúry, emočný stav ako napríklad stres, únava alebo to môže závisieť na aktuálnej komunikačnej situácii, téme rozhovoru alebo na vzťahu ku komunikačnému partnerovi. Interferencia zvyčajne nemá vplyv na porozumenie pri komunikácii, ale monolingvny človek to väčšinou postrehne (Grosjean, 1995).

Ako je vyššie uvedené u bilingvistov, najmä u detí sa môže prejsť striedanie jazykových kódov. V angličtine je to označované pod pojmom code-switching. Rečník si tohto striedania väčšinou nie je vedomý, ale poslucháč vie jasne oddeliť hranice medzi jednotlivými jazykmi. Je to prirodzené a nejedná sa o narušenú komunikačnú vlastnosť. Najčastejšie v rannej fáze bilingválnej výchovy, deti v rámci rozprávania v jednom jazyku transportujú slová z druhého jazyka. Toto je miešanie jazykového kódu alebo tzv. code mixing.

Jabůrek uvádza viacero pozitívnych argumentov bilingválnej výchovy. Jedným z nich je rýchlejšie oddelenie významu od formy, väčšia schopnosť kreatívneho myslenia, väčšia kognitívna a jazyková schopnosť a väčšia schopnosť pri tvorení predstáv. Aj kanadská psychologička Bialystok, autorka viacerých výskumov tvrdí, že hlavnou kognitívnou výhodou bi-

lingválnych detí je schopnosť lepšie ignorovať zavádzajúce informácie a držať sa len relevantných štruktúr. Lachout (2017) tiež zdôrazňuje pozítiva tejto výchovy a dodáva ďalšie argumenty. Bilingválne deti si rozvíjajú väčšie vedomie jednotlivých jazykov, čo im následne uľahčí osvojenie/učenie sa ďalšieho jazyka. Totiž ľudský mozog nie je obmedzený na jeden či dva jazyky. Taktiež bilingvisti sú schopní lepšie si osvojiť výslovnosť a ľahšie sa naučiť ďalší cudzí jazyk ako v prípade monolingvných ľudí. Môže to byť aj prostriedok pre poznanie iných kultúr. Podľa Lachout (2017) sú bilingválne deti tolerantnejšie k svojmu okoliu, k iným kultúram a sú viac otvorené. Podľa výskumov úspešnejší pri riešení úloh, ktoré vyžadujú selektívnu pozornosť sú taktiež bilingvisti respektíve plurilingvisti, čiže ľudia ktorí ovládajú viac ako jeden jazyk. To vyplýva aj zo skutočnosti, že takí ľudia pri používaní dvoch a viacerých jazykov musia minimalizovať ich vzájomné pôsobenie. Tiež deti čo ovládajú aspoň dva jazyky sú flexibilnejšie, vedú zachádzať s jazykom lepšie ako monolingvné deti a majú o jazyk väčší záujem. Výhodou, ktorá sa takýmto deťom bude hodiť najprv v škole a neskôr v zamestnaní je, že majú prístup k väčšiemu množstvu informácii. Nemusia byť odkázané len na zdroje v jednom jazyku.

Väčšina bilingvistov nepoužíva obidva jazyky rovnako pravidelne, vo všetkých sférach. Veľa autorov sa zhoduje, že tí, ktorí ovládajú oba jazyky na rovnako vysokej úrovni sú skôr raritou. O tom, ktorý jazyk bude u detí dominantný rozhodujú rodičia, pretože oni rozhodujú ako často a ako kvalitne bude ich dieťa v kontakte s cudzím jazykom. Ale ak nastane situácia, že bilingvista má s jedným z jazykov minimálny až žiadny kontakt, môže dôjsť k strate už osvojených znalostí (Chilla, Rotweiler, Babur, 2010).

2.1 Učenie sa cudzích jazykov

V súčasnej dobe potreba ovládať viac ako jeden jazyk neustále rastie. Táto schopnosť je prospešná z viacerých dôvodov. Nielenže nám môže pomôcť pri hľadaní práce, ale taktiež zo zdravotného hľadiska, pri používaní viacerých jazykov si precvičujeme svoj mozog. Vedecky je dokázané, že dvojjazyčnosť je napríklad prevenciou voči Alzheimerovi, zlepšuje pamäť, zmierňuje stres, alebo dokonca môže mať vplyv aj na rýchlejšie zotavenie po mŕtvici (Revolution, 2016).

Rozvíjanie znalosti cudzích jazykov môže byť neefektívne ak sa nerešpektujú individuálne špecifiká žiakov. Jednoznačná odpoveď ako sa efektívne učiť jazyk zatiaľ nie je, avšak na túto oblasť sa zameriava najmä kognitívna psychológia. Skúma čo ľudia majú spoločné a na-

opak aj ich individuálne odlišnosti. Napriek tomu, že všetci ľudia majú toho veľa spoločného, každý človek sa učí inak vďaka osobitým vnútorným charakteristikám vzťahujúcim sa na proces učenia. To spôsobuje, že jednotlivec pristupuje k riešeniu úloh svojsky, uprednostňuje rozdielne prístupy a postupy, špecificky reaguje na problémové úlohy. Všeobecne sa dá povedať, že existuje toľko rôznych kombinácií štýlov učenia, koľko je učiacich sa jedincov (Lojová, a iní, 2011).

Na základe rôznych definícií Sarasin (1999) charakterizuje štýly učenia ako určitý špecifický vzorec chovania, podľa ktorého človek pristupuje k učeniu. A aj ako spôsob vnímania informácií a rozvíjania znalostí a ako proces ich uchovávaní. Jednou z najvýstižnejších a často citovaných definícií je Keefova definícia⁴. Tá pod štýlom učenia chápe charakteristické kognitívne, afektívne a fyziologické chovanie, ktoré slúži ako relatívne stabilný indikátor toho, ako človek pri učení vníma, do akých interakcií s učebným prostredím vstupuje a ako reaguje na toto prostredie...Štýl učenia je konzistentný spôsob fungovania, v ktorom sa prejavujú východiskové príčiny chovania...

Množstvo súčasných odborníkov chápe štýly učenia ako súčasť osobnosti, ktoré zdôrazňujú individualitu. Sú určené vrozenými dispozíciami, vnútornými činiteľmi a aj vplyvom vonkajšieho prostredia (učebného, sociálneho a kultúrneho). Z jednotlivých poznatkov vyplýva, že niektoré štýly sú prevažne biologicky podmienené, tie sú relatívne stabilné (vizuálny, sluchový a kinestetický štýl). Niektoré štýly naopak podliehajú vývojovým zmenám, napríklad dominancia mozgových hemisfér a iné sú flexibilné, do značnej miery ovplyvniteľné. Môžu sa meniť v rôznych podmienkach, alebo aj trénovať ako napríklad skupinová práca. Taktiež výskumy dokazujú, že aj genderové rozdiely majú vplyv na štýl učenia. Dievčatá sa zaujímajú o čítanie a sú starostlivejšie pri príprave písomnej práce. Naopak chlapci dokážu spontánnejšie komunikovať v cudzom jazyku a viac riskovať (Lojová, a iní, 2011).

Rozdiel medzi osvojovaním jazyka u detí a dospelých je značne odlišný. Deti si jazyk osvojujú za účelom komunikácie. Snažia sa naviazať kontakt s okolitým svetom. Ich účelom nie je ovládnutie jazyka ako takého, čo je mnohokrát cieľom dospelých. Napriek tomu si už veľmi malé deti uvedomujú fenomén jazyka (Tracy In Doleží, a iní, 2015).

---

⁴ Originálne znenie: „, composite of characteristic cognitive, affective, and physiological factors that serve as relatively stable indicators of how a learner perceives, interacts with, and responds to the learning environment“

2.2 Česko-slovenská a slovensko-česká dvojjazyčnost.

„Těší mne, že mám „zadarmo“ navíc pět milionů lidí, kterým rozumím, i když jsou dnes už cizinci. Mám pět milionů lidí, co žijí v jiné zemi, mají trošku jinou kulturu, trošku jinou povahu, trochu jinou řeč - a já jim rozumím, když se mnou mluví! A beru to jako svou výhodu proti mladším, protože - i já se mohu naučit anglicky, protože to budu potřebovat. Ale oni se slovensky nejspíš učit nebudou a nikdy neocení její libozvučnost: Jáááááj, do boha, čo si sprostý? Takého babráka ako si ty svet nevidel!“ Martin Malý.

V období spoločnej republiky Česi a Slováci pri vzájomnej komunikácii používali každý svoj jazyk a dobre si rozumeli. To do istej miery platí aj v súčasnosti. Takýto typ komunikácie sa označuje aj ako dvojjazyková komunikácia. Ako Nábělková (2008) uvádza vzájomná zrozumiteľnosť je základným predpokladom percepčného bilingvizmu a s ním súvisiacej dvojjazykovej komunikácie. Pri tomto československom percepčnom bilingvizme sa nejedná len o štrukturálnu blízkosť jazykov, ale aj o niečo iné. V opačnom prípade by nebolo správne rozprávať o vzdáľovaní jazykov, keďže jazyky sa nezmenili tak výrazne, že by zaznamenali náhly vývin k nezrozumiteľnosti. Súčasný vývin sa skôr dotýka intenzity kontaktu používateľov s druhým jazykom. V rámci dvojjazykovej komunikácie sa nemusí jednať len o komunikáciu v príbuzných jazykoch, ale najdôležitejším predpokladom je to, že rečníci aspoň z časti ovládajú jazyk človeka s ktorým sa rozprávajú. Dvojjazykovú komunikáciu ovplyvňuje viacero faktorov. V osobnej komunikácii to môže byť napríklad zámer používať jazyk menšiny na danom území a na opačnej strane je ochota v komunikácii iný jazyk prijímať.

Dnes je dvojjazyčnosť vnímaná pozitívne, no v minulosti na území Slovenska a Česka tomu nebolo vždy tak. Z viacjazyčných nápisov sa ľudia netešili, boli totiž symbolom nemeckej okupácie.

Napriek víťazstvu sovietskej armády v Berlíne dňa 2. 5. 1945 sa nemecké vojská nevzdávali na území Sliezska, Saska, Moravy, Čiech a Rakúska. Neutíchajúca brutalita nemeckých okupantov vyvolávala stále väčší odpor, a za tejto situácie vstúpili občania do otvoreného boja. V mestách vypukli živelné povstania. S týmito povstania súviselo odstraňovanie, alebo zamazávanie nemeckých nápisov na dvojjazyčných tabuliach označujúcich obchody, úrady a školy. Povstania vypukli v Přerove, nasledovali mestá ako Nymburk, Podebrady a Praha. Centrom povstania na Slovensku bola Banská Bystrica. Boje prebiehali hlavne na územiach pri Strečne, Hronskej Dúbrave, pri Telgarte a v Rajeckej doline (Šimíček, ©2013).

Obrázok 1 Odstraňovanie nemeckých nápisov v Prahe (esbirky, ©2019)

Obrázok 2 Odstraňovanie nemeckých nápisov (simonak, ©2017)

2.3 Pôvod slovenského a českého jazyka

Slovenský a český jazyk má pôvod v indoeurópskom prajazyku, z ktorého sa okolo roku 3500 pred n.l. vyvinuli indoeurópske jazyky. Indoeurópske jazyky tvoria najrozšírenejšiu jazykovú rodinu na svete. Praslovančina vznikla približne okolo roku 2000 p.n.l. a postupne sa z nej v 8-10. storočí vyvinuli slovanské jazyky.

Odkedy sa Juraj Križanić v 17. storočí prvýkrát pokúsil o prvú klasifikáciu slovanských jazykov, vzniklo veľa modelov. Ale prvý kto predložil trojstranné delenie slovanských jazykov bol Vostokov. Podľa tohto tradičného modelu, ktorý prijala väčšina českých slavistov sa slovanské jazyky delia na tri základné jazykové skupiny. Sú to východoslovanské, južnoslovanské a západoslovanské, do ktorých patrí slovenčina i čeština. Touto teóriou nie je spoľahlivo vyriešená otázka pôvodu jednotlivých slovanských jazykov. Síce slovenčina bola klasifikovaná do skupiny západoslovanských jazykov, ale napríklad Pavol Jozef Šafárik uviedol, že niektoré prvky by slovenčinu radili medzi južnoslovanské a východoslovanské jazyky (Novotná, a iní, 2005).

V 9. storočí na žiadosť kniežaťa Rastislava prišli vierozvestovia Konštantín a Metod. Tí zostavili staroslovienčinu, ktorá predstavuje prvý kultúrny, liturgický a spisovný jazyk Slovanov. Neskôr do tohto jazyka prenikali na každom území prvky domáceho jazyka. V dôsledku lokálnych zmien stratila staroslovienčina svoju pôvodnú štruktúru, vytvárali sa miestne verzie jazyka a začal sa používať výraz cirkevná slovančina. Vostokov sa prácou „Рассуждение о славянском языке“ (rasuždenie o slavjanskom jazike – diskusia o slovanskom jazyku) stal zakladateľom historického, vedeckého bádania v oblasti slovanských jazykov. Túto prácu vydal ruský slavista v roku 1820 a uviedol v nej, že najstaršou slovanskou pamiatkou z roku 1056 je Ostromirovo evanjelium (Brandner, ©2012).

Používanie staroslovienčiny ako cirkevného jazyka trvalo na českom území len do roku 1097, kedy boli z rozhodnutia kniežaťa Bretislava II. vyhnaní slovanskí mnísi zo Sázavského kláštora. Od tej doby v Čechách bola latinčina cirkevným a spisovným jazykom. Český jazyk sa prakticky neobjavoval, len ako jednotlivé slová v latinských textoch. Pravopis bol primitívny, jednoduchý. Jediné úplné vety, ktoré sú prvou česky písanou pamiatkou sa dochovali v zakladacej listine litoměřickej kapituly z roku 1057. „Pavel dal jest Ploškovicích zemu. Vlach dal jest Dolas zemu Bogu i svjatemu Scepanu se dvema dušníkoma Bogucos a Sedlatu.“ Alebo sa ďalej dochovali posmešné charakteristiky označované aj ako Antifonář svatojiřský. Tieto texty boli písané tzv. primitívnym pravopisom, využívajúcim latinku

aj pre zápis tých hlások, ktoré v latinčine neexistovali. Rukopis s maľovanými figurálnymi iniciálami obsahujúci spevy k procesiám konajúcim sa v priebehu cirkevného roku bol určený pre mníšku. Rukopis je ale známy vďaka šiestim kresleným hlavám kňazov a posmešným charakteristikám umiestnených v margináliách. „Aldík krásen jako anjelík, jenž v blátě se vále. Tet anjelík jmieše lokti ptílik“, „Lector Vítus nekrásný kurvy syn“ a „Berhel, socius Viti, černý jako zmek“ (Národní knihovna České republiky, ©2012).

Obrázok 3 Posmešné charakteristiky, (NK ČR, ©2012)

Z obdobia 14. storočia sa zachovali česky písané knihy. V tom období sa čeština začína presadzovať v literatúre aj v administratíve a začína sa používať tzv. spřezkový pravopis. Jan Hus podporuje na prelome 14. a 15. storočia reformu českého pravopisu, ktorá by do jazyka zaviedla diakritické znamienka. Po vynáleze kníhtlače sa v zásadnej miere začala rozvíjať česká literatúra. V danom období bola aj po prvýkrát do češtiny preložená biblia - Bible Kralická. Nebola prekladaná z latinských textov, ale z originálov.

Spoločný pôvod a stáročné priame kontakty slovenčiny a češtiny sa odrážajú v podobnej gramatickej stavbe a vo veľmi blízkej slovnej zásobe, i keď aj tu je veľa lexikálnych odlišností. Výraznejšie rozdiely medzi slovenčinou a češtinou sú v hláskovaní. Čeština obsahuje osobitné hlásky a písmená ako sú napríklad *ř* (more – moře), *ou* (soud – súd), *ů* (důkaz – důkaz), *ě* (deti – děti). Pre slovenčinu sú naopak špecifické hlásky ako *ä* (pät – pět), *ia* (žiak – žák), *ie* (mlieko – mléko), *iu* (cudziu – cizí), *ô* (môj – můj), *l', í* (učitel' – učitel), *ř* (vrba – vrba), *dz, dž* (hádzat' – házet). V češtine napríklad neplatí pravidlo o rytmickom krátení. Toto pravidlo je pre slovenčinu typické a iné slovanské jazyky ho nemajú. Podstatou tohto pravidla, ktoré zasahuje do rytmu jazyka je, že ak sa v slove nachádza dlhá slabika za

ňou by mala nasledovať krátka slabika (dávam – dávám). V češtine slovesá majú dvojtvar (píšu – píši) alebo niektoré cudzie slová majú iný rod alebo iný pravopis (varianta – variant).

Slovenské slová používané v súčasnej češtine sú napr. slová dovolenka, výtobytek, hor-
kotěžko, namyšlený.

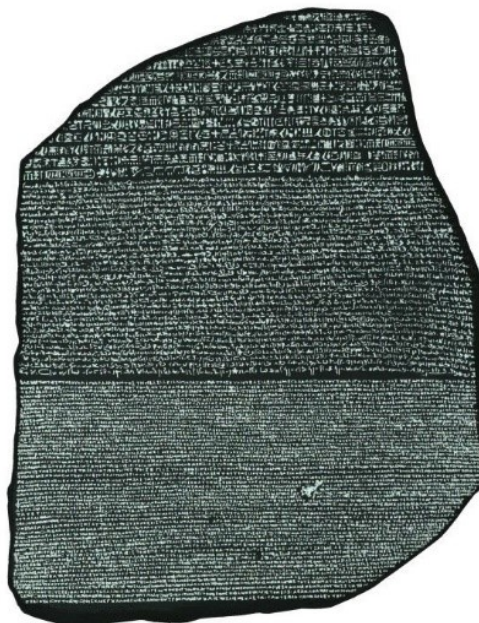
– niektoré české slová sú odlišné od slovenčiny – vesnice, teď, kopřiva, polštář, čáp, řezník

– niektoré české slová majú v slovenskom nárečí iný význam – kmín, kapusta (Správny krok, ©2016).

3 BILINGVIZMUS V DIZAJNE

Keď v roku 1802 známy matematik Jean-Baptiste Joseph Fourierom ukazoval Champollionovi časť svojej egyptskej zbierky, poznamenal, že nikto nevie čítať nápisy na privezených pamiatkach. Toto stretnutie v Jean-François Champollionovi vyvolalo celoživotný záujem o rozlúštenie hieroglyfov (Mlýnek, ©2012).

Kamenná Rosettská doska asi o veľkosti písacieho stola je jedným z najstarších a zrejme aj najznámejších viacjazyčných textov. Vďaka tejto stéle vytvorenej v roku 196 pred Kristom bolo možné urobiť významný posun v chápaní egyptského hieroglyfického písma. Stéla bola objavená v roku 1799 v meste Rosetta, podľa ktorého nesie svoj názov. Text je do kamennej dosky vytesaný v troch prekladoch v hieroglyfickom (písme kňazov), démotickom písme (bežnom egyptskom písme) a v starovekej gréčtine. Britský fyzik Tomas Young ako prvý vyslovil mienku, že hieroglyfy môžu byť fonémy a nepozeral na ne len ako na čisto obrázkové písmo. Na tomto predpoklade založil svoje bádanie francúzsky vedec Jean-François Champollion, ktorý býva označovaný ako hlavný prekladateľ Rosettskej dosky. Na základe porovnávania hieroglyfov a démotického písma s gréckou verziou sa mu podarilo zostaviť abecedu, ktorá umožnila dekodovať zvyšok textu. Vďaka tomuto objavu odhalil zákonitosti egyptčiny a jej systém, zostavil egyptský slovník a gramatiku. Rok 1822, v ktorom zverejnil výsledky svojej práce, sa považuje aj za rok zrodenia vedného odboru egyptológie (Kemet, ©2012).

Obrázok 4 Rosettská doska (Kemet, ©2012)

3.1 Bilingválna sadzba

Aké sú vhodné metódy na členenie bilingválneho textu bez toho aby pôsobil chaoticky a aby nebol menej čitateľný? V bilingválnom dizajne je najväčšou výzvou zachovať harmóniu medzi dvoma jazykmi. Tie jazyky, ktoré používajú latinkové písmo sú si navzájom vzhľadovo veľmi podobné. Samozrejme treba brať do úvahy malé rozdiely ako je dĺžka textu alebo odlišnosti spôsobené diakritickými znamienkami, ktoré sa vo väčšine jazykov nezhodujú. Kombinovanie niektorých druhov písiem (latinka vrz. arabské písmo) môže byť pomerne nové, vyvolané kultúrnymi potrebami a globalizáciou. Dvojjazyčnosť alebo viacjazyčnosť ako taká, v sadzbe nie je len otázka riešená v súčasnosti, dokazuje to aj známa Rossetská doska.

Klasická latinková abeceda pozostávala z 23 písmen, z ktorých 21 bolo odvodených z etruskej abecedy. V stredoveku boli písmená „i“ rozšírené na „i“ a „j“ a „v“ na „u, v, w“, čím sa vytvorila abeceda obsahujúca 26 písmen. Niektoré európske krajiny používajúce latinku nepoužívajú písmená „k“ alebo „w“, ale majú extra písmená. Zvyčajne sú to štandardné latinkové písmená doplnené o diakritické znaky (Encyklopédia Britannica, ©2019).

Pri navrhovaní layoutu by sa nemalo zabúdať, že jazykové verzie môžu byť výrazne kratšie, alebo dlhšie od pôvodného textu. Španielsky text je zhruba o dvadsaťpäť percent dlhší ako anglický, naopak pri sádzaní čínskeho textu (napríklad voči angličtine) treba rátať so zreteľne kratším textom.

3.1.1 Dvojjazyčný dizajn, latinkové písmo

Podľa Martina Pecinu (2017) si prácu ušetrí ten, ktorý písmo vôbec nekombinuje. Typograf, ktorý sádza knihu v jednom jazyku si častokrát vystačí len s jednou veľkosťou a s jedným písmovým rezom, čiže kresbovou variantou písmo, napríklad základným rezom, kurzívou, polotučným a pod. To však v prípade dvojjazyčného dizajnu nie je úplne možné. V takom dizajne je potrebné jasne odlíšiť jeden jazyk od druhého. Čitateľ by v texte nemal hľadať, kde začína text v jeho jazyku, alebo ak sa chce učiť cudzí jazyk pomocou dvojjazyčnej náučnej knihy, mal by bezproblémovo nájsť ekvivalent v cudzom jazyku.

Prvou možnosťou, ktorú by mal grafický dizajnér pri dvojjazyčnom dizajne zvážiť, je použitie rezov z rovnakej rodiny alebo superrodiny. Pod pojmom rodina sa rozumie súhrn písiem s rovnakou kresbovou charakteristikou, ktoré okrem základného rezu obsahujú aj jeho vy-

značovací rezy. Súbor niekoľkých písmových rodín je označovaný ako superrodina. Písmové rodiny v rámci nej zdieľajú rovnakú kresbovú charakteristiku a často aj vertikálne proporcie. Najčastejšie obsahuje serifový a bezserifový typ a niekedy aj hybridnú verziu tzv. semi-serif alebo neproporcionálne písmo. Niekedy písma v superrodinách nemajú rovnaký názov, avšak sú navrhnuté ako komplementárne. Kombinácia takýchto písiem v dvojazyčnej sadzbe je ideálna. Typografický autor superrodiny zabezpečil jednotiaci vzťah. Pre rezy platia rovnaké konštrukčné pravidlá, otvorenosť, uzavretosť kresby, proporčné pravidlá (vertikálne a horizontálne proporcie). Grafický dizajnér skombinovaním písiem zo superrodiny zaistí vkusné riešenie a vyhne sa disharmónii, ktorú by mohol spôsobiť nesprávnym výberom rôznych (nekomplementárnych) písiem.

Kombinácia rezov je najjednoduchší a najkultivovanejší spôsob vytvárania kontrastov v dizajne. K základnému písmu sa väčšinou na vyznačenie najviac hodí kurzíva daného písma. Je to verzia základného rezu, ktorá sa má od neho diferencovať. Keďže je navrhnutá aby kontrastovala k základnému písmu má horšiu čitateľnosť v dlhých textoch. Kurzíva je nepatrne svetlejšia od základného rezu, alebo má totožnú farebnosť. Zväčša obsahuje aj alternatívne znaky.

Ďalšou možnosťou je aj kombinácia dvoch rôznych abecied. Zväčša sa jedná o kombináciu serifového a bezserifového písma. Kombinovanie dvoch podobných písiem z jednej klasifikačnej skupiny by nedávalo zmysel a pôsobilo by to ako laická chyba. Tentokrát pri výbere vhodnej dvojice treba dávať väčší pozor, ako tomu bolo pri výbere rezov zo superrodiny. Grafický dizajnér by mal hľadať písma na jednej strane kontrastné no na druhej strane písma s podobnými charakteristickými vlastnosťami. Pri použití dvoch rôznych písiem, je potrebné porovnávať ich kresbovú charakteristiku, proporcie a zafarbenie v sadzbe. Čo sa týka zafarbenia textu, je pri hľadaní vhodnej kombinácie písiem menej dôležitý detail. Pre dizajnéra je podstatnejšie porovnávať kresbové princípy. Ak však pri dvojazyčnej sadzbe dizajnér zvažuje pre oba jazyky použiť rovnakú veľkosť písiem, je vhodné si všimnúť aj zafarbenie sadzby. Ak by jedno písmo vytváralo len o niečo tmavšie zafarbenie, nevyzeralo by to dobre. Lepším riešením by bolo spraviť výraznejší kontrast, ako ponechať malý rozdiel vo farebnosti, či už iným rezom alebo vytvorením výraznejšieho rozdielu medzi veľkosťami písiem.

Najlepšie je začať porovnávaním všeobecnejších charakteristík až ku tým detailnejším, ako je napríklad zakončenie ťahu, tvar brušiek, nábehy a výbehy a iné. V prvom rade pri kombinácii rôznych abecied je dobré si všimnúť strednú výšku, výšku verzálok a dĺžku doťahov. Ideálne by bolo ak by tieto proporcie boli medzi písmami čo najpodobnejšie. Ak sa dĺžka

dotáhov dramaticky nelíši, rovnaká stredná výška dosiahne, že písma vyzerajú opticky rovnako veľké. K detailom písma patrí aj zakončenie ťahov. Napríklad pri bezserifových písmach stačí sledovať u znakov „a, f, g, s“. Zakončenie ťahu môže byť šikmé (napríklad Akzidenz Grotesk), alebo rovnobežne a zvislo k účiariu (napríklad Univers, Helvetica). Znak *a* väčšinou autori navrhujú ako prvý, ovplyvňuje celkový vzhľad ďalších znakov, patrí k najcharakteristickejším v rámci písma. Niektoré detaily ako napríklad tvar vnútornej časti bruška sa potom premietne v minuske „e“. Minuska „f“ môže byť autorom navrhnutá úzko, aby si neprekážala s písmenom „i“, alebo širšie, čím sa potom ráta s ligaturami „fi“. Ak by sme porovnávali znak „g“, v serifových písmach zvykne byť dvojbruškové, naopak bezserifové ako aj kurzívne býva jednobruškové s otvoreným výbehom zakončeným vľavo. Samozrejme nie je to pravidlo, pri porovnaní serifového písma *Antikva Arno* a bezserifového *Scala Sans* opak je pravdou. Tieto písma majú veľa charakteristických vlastností podobných a jednou z nich je aj spomínaný znak „g“, ktorý v oboch prípadoch je dvojbruškový (Pecina, 2017).

Os tieňovania oblých ťahov či už naklonená alebo kolmá je výrazný prvok. Písma sa aj na jej základe delia do kvalifikačných skupín ako napríklad dynamická antikva, prechodná antikva, statická antikva, lineárne bezserifové statické písmo... Typograf Martin Pecina (2017) uvádza aj jednoduchú a ľahko zapamätateľnú poučku. S dynamickou antikvou je dobré skombinovať dynamický grotesk a so statickou antikvou iné statické písmo.

3.1.2 Dvojazyčný dizajn, latinka a nelatinkové písma

Ako vytvoriť prirodzený, vizuálny vzťah medzi veľmi odlišnými systémami písania, ktoré sa musia spojiť v rámci jednej stránky, alebo vo viacjazyčných fontoch? A ako je možné udržať osobité charaktery každého písma ak majú komunikovať navzájom spolu?

Vďaka globalizácii a neustále sa rozvíjajúcemu dizajnu v súčasnosti stále viac dizajnérov rieši neľahkú otázku bilingválneho dizajnu. Kombinovanie rôznych písiem v rámci jednej strany vyžaduje určité rozhodnutia. Skombinovať latinkové a nelatinkové písmo, aby pôsobilo harmonicky je komplikované. Je náročné postaviť vedľa seba písma s odlišnými kultúrnymi a historickými kontextmi a rozdielnou výtvarnou charakteristikou. Taktiež kaligrafovia mohli používať odlišné nástroje alebo aj keď boli podobné tak ich mohli používať inak. Výsledkom mohlo byť napríklad opačné tieňovanie a podobne. Podľa Davida Březinu (Wittner, a iní, 2019) je dôležité pri nelatinkových písmach zabudnúť na pravidlá a našu

predchádzajúcu znalosť získanú z latinky. S niektorými nelatinkovými písmami ako napríklad cyrilikou máme čiastočne spoločný historický základ, zdieľajú spolu časť tvarovo zhodných znakov podobných latinkovým kapitálkam. Naopak východné písma sú používateľom latinkového písacieho systému veľmi cudzie. Ich tvary, proporcie a smer písania sa podstatne líšia od toho na čo sú ľudia v Európe zvyknutí.

K vytvoreniu harmónie medzi písmami môžu výrazne dopomôcť viacjazyčné písma. Postupom času sa niektoré typografické štúdiá venujú vytváraniu rozšírených fontov zameraných nielen na latinku. Vyžaduje to globalizácia a potreba. Tejto problematike sa nevenujú len zahraniční typografovia. Známe príklady viacjazyčného písma od slovenského a českého typografa sú uvedené nižšie.

3.1.2.1 *Rosseta*

David Březina založil Rosetty Type foundry spolu s José Scaglione a Veronika Burian, pôvodne z TypeTogether. Toto typografické štúdio má sídlo v Brne a dizajnéri sa primárne zameriavajú na tvorbu viacjazyčných písiem. Je to z dôvodu rastúceho záujmu a potreby v rámci globálneho trhu. Ich cieľom je vytváranie viac ako len štýlových fontov navrhnutých podľa najnovších trendov. Snažia sa o tvorbu viacjazyčných fontov vysokej kvality, ktoré rešpektujú tradície a kultúrne zázemie každého z podporovaných písiem. Aktívne spolupracujú s dizajnérmí, konzultantmi a jazykovými špecialistami (Rosetta type, ©2019).

Skolar

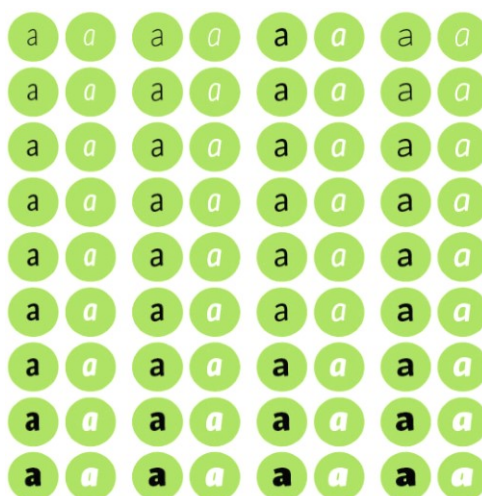
Písmo Skolar je dobrým príkladom viacjazyčného písma. Vytvoril ho český dizajnér, spisovateľ a lektor David Březina. Pôvodne bolo navrhnuté pre odborné publikácie. Toto písmo je spoľahlivé aj v malých veľkostiach, vďaka jeho veľkej strednej výške, nízkemu kontrastu a mohutným pätkám. Skolar je veľmi obsiahla znaková sada, ktorá podporuje približne dve stovky jazykov a rôzne transkripcie. Konkrétne v súčasnosti podporuje arabčinu, arménštinu, cyriliku, devanagari, gréčtinu, gujarati a latinku. Všetky sú dostupné s malými kapitálkami, či piatimi numerickými sadami a variáciami niektorých znakov.

Toto písmo bolo uverejnené medzi rokmi 2008 až 2012 a získalo aj viacero ocenení. Skolar získal napríklad druhé miesto v European Design Awards 2008 a prvé miesto za cyriliku na Granshan 2009 a prvé miesto na Granshan 2012 za devanagari, ktoré navrhoval David Březina s Vaibhav Singhom. O rok neskôr druhé miesto za gujarati na Granshan 2013 (DeTePe, ©2013).

Obrázok 5 Skolar (FontsDiscounts, ©2014)

Keďže Skolar bol určený pre odborné publikácie, od začiatku sa rátalo s bezserifovou verzou. Na Skolar Sans pracoval D. Březina so Slávou Jevčinovou. Je to veľmi rozsiahla rodina písma, obsahuje veľa rezov, konkrétne je ich až sedemdesiatdva. Priame a kurzívne v štyroch šírkach (od zúžené „Compressed“ po rozšírené „Extended“) a deviatimi duktami (tzv. „váha písma“). Do sady navrhli dizajnéri aj šípky. Podľa Slávy mali byť v zúženom reze zúžené a v rozšírenom reze rozšírené. Toto rozhodnutie prinieslo široký výber šípiek, ktoré sa ľahko kombinujú. Písmo samozrejme obsahuje všetko, čo by dizajnér mohol potrebovať - od alternatívnych znakov, ligatúr, kapitáliek, interpunkčných znakov...(Rosetta type, ©2014)

Obrázok 6 Skolar Sans (Rosetta, ©2014)

3.1.2.2 *Typotheque*

V roku 1997 sa Peter Biľak odsťahoval do Holandska a o dva roky neskôr založil vlastné grafické a zároveň typografické štúdio Typotheque. Dnes ho spolu s Petrom Biľakom prevádzkujú Johanna Biľak a Nikola Djurek. V roku 2009 ako prvé komerčné typografické štúdio zaviedli na webe licencie na ich celú zbierku fontov prostredníctvom ich Web Font Service. V rámci štúdia pracujú na rôznych kultúrnych aj komerčných zákazkách. Organizovali podujatia, navrhli nadrozmerné plagáty, knihy, keramické dlaždice, výstavy, koncipované baletné predstavenia, poštové známky a iné. Posledné spomenuté známky vytvorili pri príležitosti slovenského predsedníctva v rade EÚ v roku 2016. Toto štúdio sa však primárne zameriava na podporu viacjazyčnosti. To ich vedie k vytváraniu fontov podporujúcich nielen jazyky využívajúce latinku ale aj také, ktoré sú založené na gréckom, cyrilikovom, arabskom, arménskom a devanagarskom písme (Typotheque, ©2019).

Greta

Greta bola špeciálne navrhnutá pre novinovú sadzbu, má štyri dukty. Je optimalizovaná pre čítanie v malých rozmeroch. Novinová sadzba má špeciálne požiadavky a Greta bola navrhnutá tak aby ich spĺňala. Napriek tomu, že sa novinová tlač zlepšila, stále má horšiu kvalitu ako väčšina kníh. Písmená musia byť odolnejšie voči deštrukcii tvarov, ktoré môžu byť spôsobené vysokorýchlostnými lismi a menej kvalitným papierom. Taktiež charakteristický novinový jazyk (akronymy, skratky) vyžadujú úpravu proporcií písma. Napríklad veľké písmená, verzálky, primárne slúžiace na označenie začiatku viet. Bežne sú navrhované typografiami väčšie a „tmavšie“ ako tomu je v novinovej sadzbe. V tejto sadzbe sa častejšie vyskytujú mená, akronymy, skratky. Aby nedochádzalo k narúšaniu toku textu, typografický dizajnéri navrhli verzálky menšie a svetlejšie ako tomu je pri inej sadzbe. Taktiež čísla sa často objavujú v novinovej sadzbe a boli tak isto navrhnuté rozdielne, sú oveľa nižšie. Greta obsahuje viacero typov čísel pre pokrytie rôznych situácií. Z ekonomického hľadiska noviny vyžadujú písmo, ktoré nakladá efektívne s priestorom. Greta má vysokú strednú výšku a poskytuje adekvátny priestor diakritike, nižšie verzálky a číslice. Všetky tieto rozhodnutia maximálne zlepšujú čitateľnosť v malých rozmeroch aj napriek nekvalitnej tlači. Aj keď bola navrhnutá pre novinovú sadzbu, je tiež vhodná pre elektronickú sadzbu kníh a časopisov. Kvalitu tohto písma dokazuje aj získanie „Type Directors Club Certificate of Excellence“ v typografickom dizajne, v roku 2007.

Greta Sans bola navrhnutá v desiatich duktoch, od hairlaine po extrabold, štyroch šírkach od zúžené „Compressed“ po rozšírené „Extended“. Týmto dizajnérovi poskytuje obrovský rozsah možností. Je vhodné ju používať ako v malých veľkostiach tak aj vo veľkých. Greta Sans podporuje jazyky využívajúce latinkové, grécke, alebo cyrilikové písmo. Súhrnne by to malo tvoriť viac ako 200 jazykov. Samostatne ponúkajú aj arabskú verziu pomocou ich sesterskej spoločnosti TPTQ-Arabic.com.

Greta Sans bola navrhnutá v spolupráci Petra Biľaka a Nikolaja Djureka. Jej cyrilikovú verziu navrhla Irina Smirnová. V roku 2016 zaznamenali úspech víťazstvom v Chicagu na „The Society of Typographic Arts“ (Typotheque, 2019).

Obrázok 7 Greta Sans (Typotheque, ©2012)

3.1.2.3 Workshop

Keďže v súčasnosti rastie dopyt po fontoch obsahujúcich viaceré svetové jazyky, Typeworks team organizuje sériu workshopov. Sú zamerané na tvorbu zahraničných, nelatinkových písiem. Takýto workshop sa prvýkrát uskutočnil v roku 2016, v spolupráci so štúdiom Rosetta Type Foundry, ktorého spoluzakladateľom a riaditeľom je David Březina. Prvý Typeworks sa konal v švajčiarskom meste Bern a bol vedený českým typografom Davidom Březinom. Cieľom workshopu je medzi európskymi typografmi podporiť typografickú gramotnosť písiem, rôznych končín sveta. Snahou je aj poskytnutie prehľadu či už historického, alebo súčasného o svetovom dizajne písma študentom, odborníkom i typografickým nadšencom. Workshop je primárne zameraný na dizajnérov (študenti, odborníci, nadšenci), ktorí už vytvorili minimálne základný súbor latinkového písma a zaujímajú sa o jeho rozšírenie (Slovenské centrum dizajnu, ©2016).

Prvý z workshopov v roku 2016 priblížil dizajnérom indické písmo *dévanágarí*. Toto písmo sa nazýva aj *nágarí*, v encyklopédii Britannica Cardona (©2019) jeho význam prekladá ako tzv. mestské písmo⁵. V niektorých zdrojoch je uvádzané aj ako „písmo vzdelancov“. Toto písmo sa používa na písanie sanskritu, hindčiny, maráthčiny a nepálskych jazykov. Písmo sa číta sprava doľava, nerozlišuje malé a veľké písmená, obsahuje veľmi charakteristickú horizontálnu čiaru, ktorá prechádza hornou stranou znakov, čím ich spája (Slovenské centrum dizajnu, ©2016).

देवनागरी मुद्रणालय न्यूजपेपर पब्लिशर्स
भारतीय टंकलेखन
जर्मन क्लॉक मेकर टाइप फौन्ट्री साइनेज सिस्टिम
लाइनकास्टिंग मशीन्स
देवनागरी मुद्राक्षरलेखनकला अभिकल्प

Obrázok 8 Dévanágarí (Linotype, ©2019)

V roku 2017 bol workshop zameraný na cyriliku a inštruktorkami boli oceňované typografické dizajnéry Maria Doreuli a Krista Radoeva. Okrem základnej cyriliky, dizajnéry venovali pozornosť aj alternatívam špecifickým pre jednotlivé krajiny (Bulharsko, Srbsko..). Posledný Typeworks v roku 2018 sa sústredil na gréčtinu, viedli ho typografickí dizajnéri Irene Vlachou a Kostas Bartsokas (Typeworks, ©2018).

3.1.2.4 Arabské písmo

Pôvod arabského písma opisovaný v rôznych legendách je podložený len veľmi málo vedeckými faktami. Domnieva sa, že arabčina vznikla na arabskom poloostrove a prvý používatelia boli nomádske kmene zo severozápadnej hranice poloostrova. V skutočnosti slovo arabčina *arabic* znamená *nomadic* čo je v preklade „kočovný“ (Arab Academy, ©2016).

Arabské písmo sa považuje za druhé najrozšírenejšie písmo sveta hneď po latinke. Je rozšírené na veľkom území, od Maghrebu po subsaharskú Afriku, prechádzajúc cez blízky východ a arabský polostrov. Arabčina má viac ako šesťstošesťdesiat miliónov používateľov.

---

⁵ Originálne znenie: „script of the city“

Od ostatných typov písiem sa výrazne odlišuje v zmysle, že bola zvolená ako základný prvok umeleckej produkcie vo viacerých regiónoch, ktoré boli ovplyvnené islamom. Vkomponovanie lokálnych umeleckých tradícií a techník sa postupne premietlo do vzhľadu písmen. Výsledkom je, že každá zemepisná oblasť si vytvorila vlastnú verziu arabského písma. Ako duchovné písmo, sa objavovalo v každodennom živote ako napríklad v architektúre, ornamentoch a podobne.

Tlačiarsky lis bol pôvodne navrhnutý pre latinkové písmo. Takmer žiadna krajina, ktorá používa arabské písmo nikdy nevytvorila svoju verziu stroja. Tlač v arabskom jazyku vykonávali misionári, alebo akademické inštitúcie. Čo slúžilo buď k náboženskej propagande konvertovania moslimov na kresťanov, alebo vedeckej práci. Prvý tlačený arabský text sa našiel v roku 1486 v Mainz, v Nemecku. Ďalšie arabské texty sa našli z obdobia pätnásteho a začiatku sedemnásteho storočia v Európe. To dokazuje záujem západného obyvateľstva o tlač arabských rukopisov. S rastúcimi kolonizačnými aktivitami sa zvyšovala aj gramotnosť obyvateľstva a samozrejme sa rozvíjala aj miestna tlač. Sýria bola jednou z prvých krajín kde sa tlačilo arabským písmom. Prvý tlačiarsky lis tam bol zavedený v roku 1702. Bulaq Press je egyptská tlačiareň, ktorá bola založená v roku 1820 Mohamedom Alim a patrí k tým najznámejším tlačiarňam arabského sveta. Prvou publikáciou tejto tlačiarne bol dvoj-jazyčný slovník arabsko-talianky vydaný v roku 1822 (Ali, 2018).

Arabské písmo je kodifikované používaním semitskej abecedy (alebo abjadu) pozostávajúcej najmä zo spoluhlások. Píše sa a číta sa sprava doľava. Dizajnéri, ktorí kombinujú toto písmo s latinkovým, na základe opačného smeru písania, sa musia vysporiadať napríklad s tým súvisiacou odlišnou osou tieňovania a váhou písma. Je súčasne súvislým a prerušeným písmom. Arabské písmo predstavuje ideálnu formu, lebo každý zvuk má špeciálne písmeno. Arabská abeceda sa skladá z 28 písmen. Osemnásť základných izolovaných foriem, kombinovaných rôznym počtom diakritických „bodiek“ s rôznym umiestnením, tvorí kompletnú sadu písiem/zvukov používanú v arabskej abecede a jazyku. Každé písmeno má rôzny tvar v závislosti od pozície v slove. Väčšina písmen sa pripája z oboch strán a má štyri formy (samostatnú, úvodnú, strednú a koncovú). Niektoré písmená sa napájajú výlučne z pravej strany, a preto majú len dve formy (izolovanú a konečnú). Toto sťažuje aj samotné učenie sa jazykov používajúcich tento systém. Vzdialenejšie jazyky ako napríklad Perzština, Urdu a Pashto používajúce arabskú abecedu, často pridávajú ďalšie, prídavné diakritické znamienka.

V porovnaní s latinkovou abecedou, arabské písmo nemá tri fixné učaria určujúce proporcie pre všetky písmená. Táto abeceda sa správa úplne inak. Harmónia textu vzniká medzi hornými a dolnými dot'ahmi. Toto písmo nemá vertikálnu líniu, ktorá by presne definovala strednú výšku. Tak ako aj latinka aj arabské písmo si pre svoju anatómiu písom požičalo termíny označujúce telo alebo prírodu (hlava, telo, oko, zub, krk, pohár...). Je dôležité poznamenať, že arabské texty s rovnakým obsahom ako latinkové ekvivalenty sú vo všeobecnosti kratšie (Wittner, a iní, 2019).

Dubai font

Tento projekt bol objednávkou jeho výsosti, šejka Hamdana a uvedený na trh výkonnou radou v Dubaji v spolupráci s Microsoftom. Font je inšpirovaný mestom, odráža modernosť. Forma predstavuje súlad medzi tradíciou a inováciou. Navrhnutý bol oceňovanou libanonskou typografkou Dr. Nadine Chahine a jej dizajnerským tímom. Dubai font, obsahuje štyri rezy a bol navrhnutý tak aby vytvoril harmóniu medzi arabským písmom a latinkou. Je to prvý krát čo písmo bolo vytvorené špeciálne pre mesto a je zadarmo k dispozícii všetkým používateľom na svete. Toto písmo ignoruje bariéry a umožňuje všetkým používať kvalitný dizajn, ktorý bol optimalizovaný na čítanie na obrazovke. Dokonca sa môže zadarmo používať v dizajnoch, aplikáciách a aj pri kancelárskej komunikácii. Väčšina arabských písom má hranaté tvary. Avšak cieľom tvorby tohto fontu bolo podporiť gramotnosť, vytvoriť plynulejšie písmo a dosiahnuť lepšiu čitateľnosť. Písmo podporuje v 23 jazykov (afrikánčina, arabčina, baskičtina, katalánčina, dánčina, holandsčina, angličtina, fínčina, francúzština, gaelčina, nemčina, islandčina, indonézština, portugalsčina, španielčina a pod.) (Dubai Font, ©2018).

خط دبي
DUBAI
FONT

Obrázok 9 Dubai Font, Nadine Chahine (Dubai Font, ©2018)

Eps 51

Je to medzinárodné grafické štúdio, ktoré založili Ben Wittner a Sasha Toma so sídlom v Berlíne. Zameriavajú sa na rozvoj brandingu značiek, vytváranie vizuálnych identít, spracovanie a úpravu kníh až po organizovanie kultúrnych podujatí. Vytvárajú koncepty so zameraním na typografiu a bilingválny dizajn. Zúčastňujú sa na výstavách, prednášajú, organizujú workshopy a učia na univerzitách.

V roku 2014 boli pozvaní Al Riwaq Art Space, neziskovou organizáciou, ktorá sa venuje propagácii súčasného umenia a dizajnu do Bahrajnu. Tento ostrovný štát sa nachádza v južnej časti Perzského zálivu a úradným jazykom je arabčina, hoci angličtina je tu veľmi rozšírená. Al Riwaq Art Space organizoval v spomínanom roku tretí ročník Alwan 338 - festivalu umenia so zameraním na oblasť Adliyu. Je to multikultúrny okres, mnohé staré budovy sa v posledných rokoch premenili na galérie, jednou z nich je aj Al Riwaq. Na tento festival bolo pozvaných 20 medzinárodných umelcov a 20 lokálnych umelcov a mali vytvoriť umelecké diela v priestore, na území ktoré sa volá Blok 338. Festival ponúkal množstvo workshopov, premietaní, rozhovorov, hudby, jedla a bola to príležitosť interakcie k novovzniknutým dielam lokálnych a zahraničných umelcov. Témou v tom roku bolo „foundations“. Eps 51 boli pozvaní aby pracovali na vizuálnej identite festivalu pre rok 2014. Výsledok ovplyvnili rozhodnutia založené na socio-kultúrnom kontexte.

V prvom rade Eps51 vytvorili štyri vzory pozostávajúce z opakujúcich sa základných grafických prvkov. Grafické prvky slúžia ako „foundation“ čiže základ vizuálnej identity a tvoria prepojenie medzi grafickými a typografickými kompozíciami. Potom vytvorili plagáty s typografickou kompozíciou, ktoré obsahovali informácie ako napríklad dátum, miesto a podobne (Eps51, ©2014).

Ďalšou dôležitou zložkou celého projektu bol bilingvizmus. Oblasť dobre poznali a vedeli, že ľudia tam uprednostňujú moderné Kufic fonty. Kufi je najstaršie arabské kňazské písmo, pomenované po meste Kufah, v Iráku. Tu sa písmo používalo a prešlo zdokonaľovaním, čo ho pretvorilo na elegantný skript nazývaný Kufic alebo Kufi (Quranicnames, ©2019). Dané lineárne písmo, by sa najlepšie kombinovalo s lineárnym sanserifovým latinským písmom.

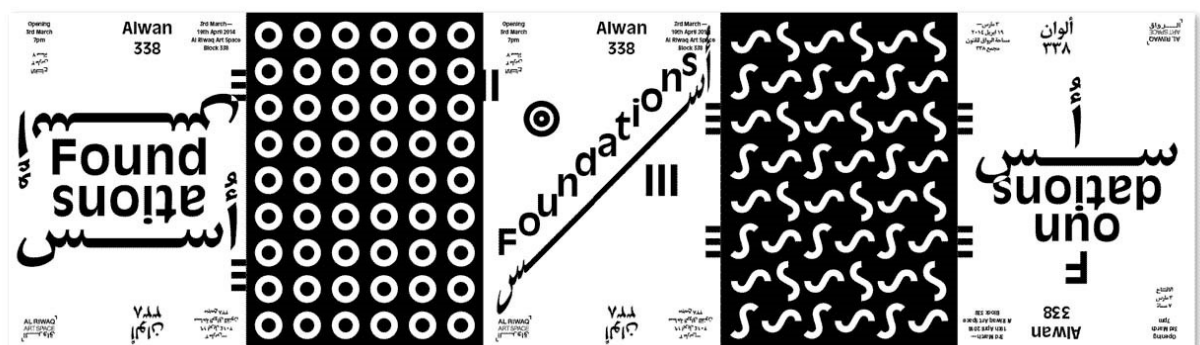
Avšak grafické štúdio Eps 51 spravilo presný opak, zvolili pre arabskú abecedu písmo, ktoré je viac kaligrafické ako lineárne. Texty, ktoré spracovávali, obsahovali kombináciu arabského písma a latinky. Kombinácia takýchto písiem je špecifická z dôvodu, že abecedy sa

čítajú a píšu opačným smerom. Pre Alwan338 vytvorili typografickú mriežku, ktorá umožňovala otočiť príslušné médium, napríklad plagát o 180°. Týmto spôsobom umiestnili texty jazykov protíľahlo, otočením plagátu bol človek schopný čítať jeden alebo druhý jazyk. Následne spracovali typograficky tému festivalu „foundation“ kombinovaním arabského písma a latinky, čím vznikla ďalšia séria plagátov. Taktiež aj v tomto prípade pracovali s otočením o 180°, typografické ilustrácie predstavovali názov témy festivalu v jednom i druhom jazyku.

Pre festival Alwan 338 sa očakával farebný vizuál. Alwan je totižto v arabčine dievčenské meno, ale taktiež to znamená „farby“. Je to množné číslo slova Lawn „farba“. Avšak grafické štúdio zvolilo čiernobielu farebnosť. Biela podľa ich slov predstavuje prítomnosť všetkých farieb, zatiaľ čo čierna predstavuje ich absenciu.

Tiež ďalšou preferenciou festivalu bolo tlačiť finálne produkty na pekný, lesklý papier aby tlač bola vysokokvalitná. No oni sa rozhodli nájsť ten najobyčajnejší papier a použiť najlacnejšiu tlač. Nie vždy robia presne opačne čo klient žiada, ale pri kultúrnych projektoch, to podľa ich slov môže vyvolať pozornosť.

Grafické štúdio Eps51 vytvorilo celkovo 20 rôznych sérii plagátov kombinovaním elementov. Napriek tomu, že vyzerali odlišne, spájajú ich spoločné prvky. Všetky boli umiestnené do verejného priestoru. Z ukážok môžeme vidieť, že série spolu dobre kooperujú a celý projekt pôsobí zaujímavo či už z hľadiska prístupu, alebo aj po vizuálnej stránke (Eps51, ©2014).

Obrázok 10 Plagáty, Alwan (Eps51, ©2014)

3.1.2.5 Cyrilika

Cyrilika je fonetický systém, ktorý sa objavil v relatívne krátkom časovom období, v 9-10. storočí v prvej bulharskej ríši. Primárne sa jednalo o pretvorenie gréckej abecedy rozšírenej písmenami z hlaholiky. V 18. storočí sa vzhľad cyriliky dramaticky menil pod vplyvom latinky. Taktiež cisár Peter Veľký stál za veľkou reformou ohľadom cyriliky. Zapojil sa do navrhovania a produkcie nového ruského písma, známeho aj ako „civil type“.

Vo väčšine prípadov písmená mnohých abecied založených na cyrilike, predstavujú jeden zreteľný zvuk. Čiže je možné písanie a čítanie písmena po písmene bez akýchkoľvek väčších komplikácií. Smer čítania a písania je zľava doprava.

V súčasnosti cyriliku používa mnoho jazykov na Balkáne, vo východnej Európe a severnej Eurázii. V roku 2011 viac ako 252 miliónov ľudí po celom svete považovalo cyriliku za ich národné písmo. Používa sa najmä v Ruskej federácii a krajinách bývalého Sovietskeho zväzu: Bielorusku, Gagauzii, Kazachstane, Kirgizsku, Moldavsku, Južné Osetsku, Tadžikistane, Ukrajine a taktiež vo východnej Európe v: Bosne a Hercegovine, Bulharsku, Macedónsku, Srbsku a v mnoho ďalších.

Od 18. storočia, v dôsledku reformy Petra Veľkého, cyrilika nasledovala latinku vo viacerých typografických aspektoch. Napríklad má identické vzťahy medzi základným a kurzívnym rezom a medzi verzálkami a kapitálkami (samozrejme so zriedkavými výnimkami závisiacimi na svojráznosti písma). Konštrukcia glyfov v latinke, cyrilike a v gréckych verzálkach má spoločné vizuálne vlastnosti ako sú napríklad výška, váha, kontrast a dokonca aj prvky ako sú pätky, driek, bruška, zrná a podobne. Napriek tomu, že mnoho z cyrilikových znakov má podobné tvary ako latinka, majú aj svoje vlastné jedinečné znaky. Prítomnosť osobitých nelatinkových znakov ako napríklad „Ж“ alebo „Я“ nezanedbateľne vytvára odlišný vizuálny výsledok akoby tomu bolo pri latinke. Tieto podobnosti jednoznačne napomáhajú dizajnérom pri tvorbe dvojjazyčného dizajnu latinky s cyrilikou (Wittner, a iní, 2019).

Balkan

V cyrilike a latinke je veľa písmen, ktoré vyzerajú rovnako. Toto zaujalo dizajnérov Nikolu Djureka a Mariju Juzu tak, že vytvorili Balkan, dvojjazyčné písmo. Tento písací systém netradičným spôsobom spája znaky latinky s cyrilikou. Je založený na štúdiu fenoménu zná-

meho ako „balkánsky sprachbund“, jazykové črty zdieľané medzi odlišnými jazykmi z dôvodu ich príbuznosti. Systém písma reprezentuje pokus o spojenie znakov, spoločných pre juhoslovanské jazyky (bosenčinu, čiernohorčinu, chorvátčinu a srbčinu (Typotheque, ©2019).

Koncept je pomerne jednoduchý. Nejedná sa o dva samostatné písacie systémy, ale o písacie systémy, ktoré sa prekrývajú. Ak je písmeno veľké, jeho forma existuje v oboch písacích systémoch. V opačnom prípade je písmeno zobrazené ako malé a v oboch ekvivalentoch - pre latinku tak aj pre cyriliku. Balkan je dostupný v dvoch alternatívach v Balkan Sans a v Balkan Stencil a v dvoch variantoch, v jednom sú latinkové písmena na vrchu a v druhom cyrilikové.

Okrem toho, že sa jedná o zábavnú formu s kultúrnym odkazom, mohlo by toto písmo slúžiť aj ako vzdelávací nástroj. Napríklad chorvátčina a srbčina sú si veľmi podobné, napriek tomu každý jazyk využíva odlišný písací systém. Toto písmo by mohlo pomôcť v komunikácii napríklad medzi týmito dvomi krajinami. Tiež môže byť použité ako spôsob prekladania chorvátskej latinky na srbskú cyriliku (Březina, ©2013).

Font Balkan bol publikovaný v roku 2012 a odvtedy získal niekoľko ocenení. Jedným z nich je Type Directors Club's certificate of Typographic Excellence, tiež získal špeciálne ocenenie na dvadsiatom treťom Bienále Dizajnu, ktorý sa konal v Slovinsku v roku 2012. Balkan Sans bol v roku 2014 bol ocenený jednou z najprestížnejších chorvátskych ocenení na Grand Prix of Croatian Designers Society (Typotheque, ©2019).

Obrázok 11 Balkan Type (Behance, ©2014)

Olympic village park

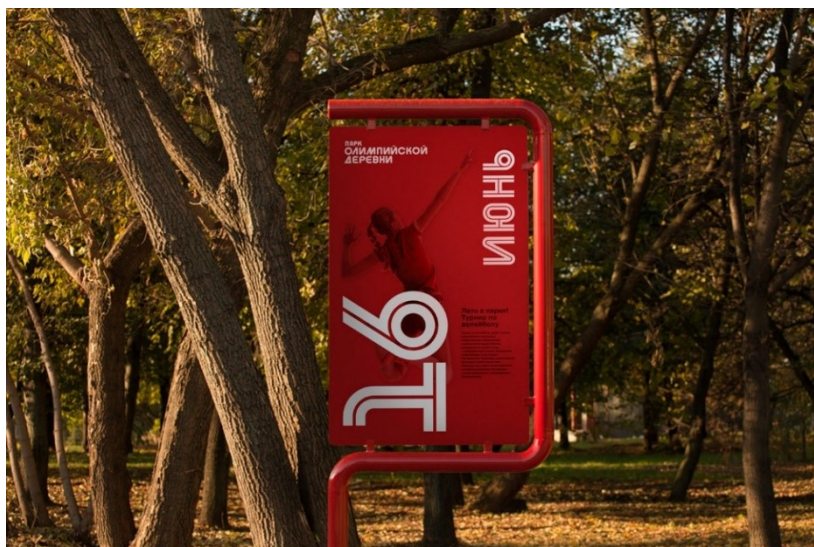
Pred letnými olympijskými hrami, ktoré sa konali v Moskve v roku 1980, prichystali pre účastníkov hier park a olympijskú dedinu. Od toho roku sa nekonala žiadna rekonštrukcia parku, ktorého rozloha je približne päťdesiattri hektárov. V roku 2013 vznikla požiadavka na premenenie tohto územia na športový park, ktorý by sa stal hlavnou rekreačnou oblasťou pre obyvateľov Moskvy. Dizajnérska spoločnosť Zoloto group dostala za úlohu vytvoriť vizuálnu identitu parku, nový navigačný systém, vyrobiť a nainštalovať nosiče pre tento systém. Oporným bodom k vytvoreniu novej identity parku bol vizuál Moskovských olympijských hier z roku 1980 a toto historické obdobie. Odkazovanie na historickú udalosť celosvetovej úrovne určilo koncepciu a špecifiká vizuálnych prvkov.

Zoloto group navrhla sadu piktogramov, ktoré podporujú navigačný systém parku. Hlavnou inšpiráciou boli piktogramy navrhnuté Nikolajom Belkovom v roku 1978 pre olympiádu v Moskve. Taktiež agentúra navrhla špeciálne olympijské písmo pre park. To sa používa na všetkých komunikačných materiáloch. Dvojazyčný font bol navrhnutý tak, že každý znak má dve možné verzie, dodáva mu to určitú dynamiku a unikátny estetický vzhľad. Spojenie grafického dizajnu a architektúry v tomto projekte reprezentujú nosníky. Sú špeciálne vytvorené pre tento konkrétny park a odrážajú charakter písma.

Hlavným navigačným nástrojom parku je mapa. Na nej sú všetky vstupy očíslované, všetky aktivity sú označené piktogramami a všetky objekty sú označené dvojazyčne. Návrh za ktorým konkrétne stojí art direktor Andrey Truhan a dizajnér Andrey Zhandarov, vyhral prvé miesto v roku 2016 v kategórii „miscellaneous“ na ED awards (Ed awards, ©2016).

Obrázok 12 Olympic village park (Ed awards, ©2016)

Obrázok 13 Olympic village park (Ed awards, ©2016)

3.1.2.6 Gréčtina

K jedným z najdlhších a najvýznamnejších svetových dejín patria grécke dejiny. Ich jazyk, gréčtinu robí najstarším živým jazykom skutočnosť, že už viac ako štyri tisícročia sa ňou hovorí bez prerušenia. Toto dlhé obdobie a história stredomorského regiónu ovplyvnili vývoj jazyka a jeho písanej formy (Wittner, a iní, 2019). Gréčtina sa prvýkrát objavuje v archeologických záznamoch z ôsmeho storočia pred n. l. Tento písací systém v Grécku nebol prvým, ktorý sa používal na zaznamenanie gréčtiny. Po tom čo Gréci prevzali od Feničanov abecedu, vďaka drobnými úpravám vytvorili písací systém, ktorý ako prvý jednoznačne reprezentoval jazyk. Najstaršie grécke nápisy sa zachovali vryté na hrncoch alebo črepoch hlinených nádob. V najstarších verziách abecedy sa využíval obojsmerný systém písania. V praxi to vyzeralo, že jeden riadok sa písal zľava doprava a druhý riadok presne opačne. Nakoniec sa ustálil smer písania zľava doprava, tak ako tomu je aj v latinke (Violatti, ©2015).

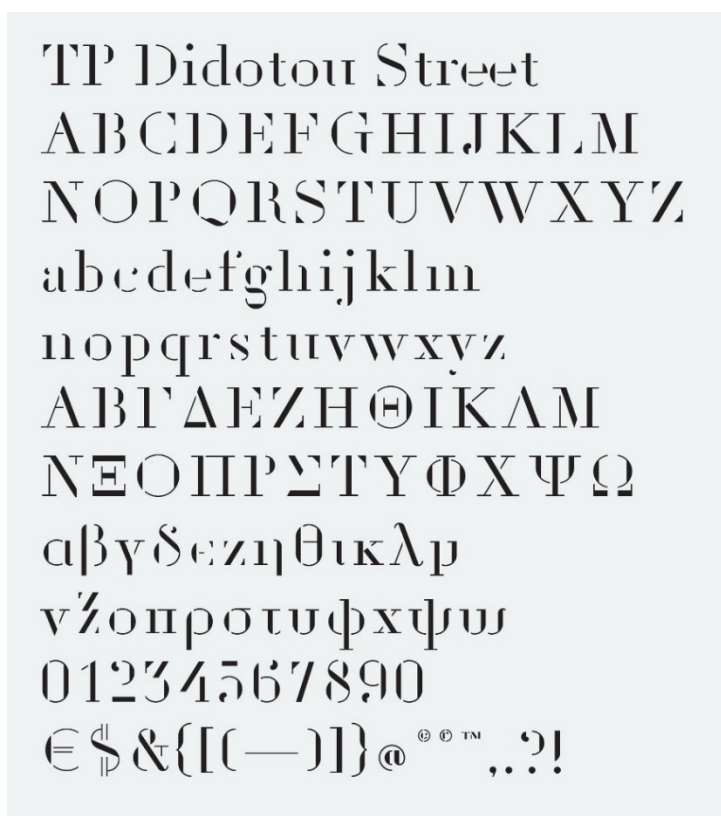
S latinkou má gréčtina veľa spoločného, ale netreba zabúdať na podstatné rozdiely. Napríklad čo je z typografického hľadiska veľmi zaujímavé, že v gréčtine sa diakritické znamienka objavujú len v minuskách. Jedinou výnimkou sú dve bodky, nazývané aj *dieréza*, ktoré sa umiestňujú aj na verzálkach. Toto isté platí aj v prípade kapitálok, žiadne použitie akcentov s výnimkou dvoch bodiek. Samozrejme existujú aj nejaké prípady kedy môže byť diakritika umiestnená aj na verzálkach.

Na vyznačenie citácie v gréckom texte sa používajú lomené úvodzovky. Ak je potrebné v rámci citácie znova citovať, používajú dvojité úvodzovky. Nikdy nepoužívajú jednoduché úvodzovky a to z dôvodu, že by mohli vytvoriť zmätok pri počiatočných alebo končiacich písmenách, keďže v gréčtine často používajú apostrofy. Tým pádom v dvojjazyčnom texte, by pri cudzom jazyku mali byť použité taktiež lomené úvodzovky. Čo sa ešte týka typografie, na začiatku riadku kvôli naznačeniu priamej reči zvyknú používať dlhú pomlčku. Tú používajú aj na naznačenie dlhšej pauzy (Wittner, a iní, 2019).

TP Didotou Street

Vizuálna identita k 111. výročiu založenia Francúzskeho inštitútu v Grécku je predovšetkým odkazom na literatúru, presnejšie povedané na určitú časť francúzskej kultúry. Inšpiráciu agentúra Typical Organization čerpala z lokálneho prostredia. Inštitút susedí s ulicou nazývanou Didotova ulica. Táto ulica je jedinou aténskou ulicou, ktorá nesie názov po typografovi. Didot je písmo pomenované po známej francúzskej tlačiarenskej rodine – Didotovcov. Najslávnejšie Didotove písma boli navrhnuté v období medzi rokmi 1784-1811. Rodina Didotovcov bola medzi prvými, ktorí založili tlačiareň v novom nezávislom Grécku a písma v štýle Didot zostali dodnes v Grécku populárne.

Obrázok 14 Didotou street (Typical Organization, ©2018)

Použitie ich vlastnej modernej interpretácie klasického didotovského fontu, spája súčasnosť s históriou. Toto písmo Didotou street odzrkadľuje minulosť, prítomnosť a budúcnosť. Vytvára vizuálny štýl, ktorým oslava 111. výročia potvrdzuje kontinuitu a kultúrny vzťah medzi Gréckom a Francúzskom (Typical Organization, ©2018).

*Obrázok 15 Vizuálna identita
(Typical Organization, ©2018)*

10+1

Zaujímavým príkladom spojenia gréčtiny a latinky, konkrétne angličtiny je určite špeciálna edícia určená na oslavu firmy Burson-Marstellera. Poradenská firma v Grécku vytvorila edíciu prostredníctvom 10+1textu, ktorý zahŕňa viac ako tridsaťročné skúsenosti jej generálneho riaditeľa Maria Lazarimova, spolu so špeciálnymi citátmi a textami zo strany spoločnosti, zainteresovaných strán a klientov. Hlavnou požiadavkou na komunikačnú agentúru Busybuilding bola tvorba, ktorá by pôsobila slávnostne, s dôrazom na text. Preto sa rozhodli nepoužiť fotografie, ale zamerali sa na typografiu a ilustráciu. Výsledná kniha je štruktúrovaná ako druh osobnej spomienky na generálneho riaditeľa, ktorá používa farebný kód tradičnej učebnice. Prepája minulosť s budúcnosťou prostredníctvom vintage typografie a ilustrácie. Bolo vytlačených tisíc kópií. Práca získala viacero ocenení ako napríklad EBGE (Greek Graphic Design & Illustration Awards), tretie miesto za obálku na European Design Awards, alebo Best of the best na Red Dot Communication Design Awards v roku 2014 (Busybuliding ©2014).

Obrázok 16 Špeciálna edícia 10+1 (Busybuliding, ©2014)

Obrázok 17 Špeciálna edícia 10+1 (Busybuliding, ©2014)

3.1.2.7 *Hanzi*

Čínština je písaná pomocou písacieho systému Hanzi. Názov sa odvoláva na najväčšiu dynastiu Han, ktorá trvala od 202 p. n. l. do 220 n. l. Tak ako semitské písmo na západe, Hanzi bolo základom pre systémy písania na východe. Iné jazyky tiež používajú jeho variantné formy, konkrétne sa jedná o „Kanji“ používané v Japonsku, „Hanja“ v Kórei a „Chữ Nôm“ vo Vietname (Wittner, a iní, 2019). V slovníku Britannica Egerod (©2019) uvádza, že logografický systém, ktorý najlepšie opisuje povahu čínskeho písacieho systému, je označenie písmena, symbolu, znaku, ktoré vyjadruje celé slovo. Jedná sa o neabecedný systém. Celkové množstvo čínskych znakov je podľa dokumentu GB18030 – 2005 až 70 244, a z toho len 4 808 sa bežne používa.

Čínsky text je tradične napísaný vertikálne, z hora dole. Knihy a publikácie boli takmer výlučne sádzané vertikálne až do obdobia Čínskej republiky. Následkom zahraničného vplyvu a dvojjazyčným publikáciám, ktoré podporovali osvojenie západného štýlu horizontálnej sadzby, v roku 1955 vláda Čínskej republiky presadila horizontálny spôsob sadzby vo všetkých tlačovinách. Napriek tomu oba spôsoby ako vertikálny tak aj horizontálny používajú v Taiwane, Hong Kongu a Macau.

Znaky písacieho systému Hanzi sú neproporcionálne, tvoria pomyselný štvorec. Porovnať charakter Latinky a Hanzi je komplikované aj vďaka tomu, že ich historický vývoj išiel úplne iným smerom. Z jazykového a vizuálneho hľadiska sú tieto písacie systémy úplnými protikladmi. Zatiaľ čo abeceda latinky pozostáva z 26 písmen jednoduchých tvarov, v minuskovej a verzálkovej verzii. Písací systém Hanzi sa skladá z desiatok až tisícok znakov, ktoré sú oveľa zložitejšie vo svojej forme a konštrukcii. Čo môže dizajnérom robiť problém pri dvojjazyčnej sadzbe napríklad s latinkou je zarovnanie. Hanzihho znaky nemajú osnovu, ktorá by diferencovala výšku, ako tomu v latinke je pomocou základnej, strednej, hornej, akcentovej alebo dolnej doťažnice. Okrem toho, že písmo v rovnakom stupni pôsobí opticky väčšie, zaberá približne o 40% menej priestoru ako napríklad anglický text. Toto bolo zistené na základe štúdie, ktorú vykonali George Sadek a Maxim Zhukov v roku 1997. Ak oba písacie systémy majú v sadzbe pôsobiť rovnocenne je potrebné starostlivo vytvoriť layout so zreteľom na túto skutočnosť (Wittner, a iní, 2019).

Dream Pool of Gutenberg

Pod názvom „Dream Pool of Gutenberg“ sa ukrýva experimentálna tlač, ktorá opisuje príbeh sadzby z dvoch historických perspektív. Táto tlač reprezentuje Johanna Guttenberga

a Bi Shenga, obom je pripísaný vynález tlačovej techniky, ktorá zmenila svet. Túto prácu chcelo grafické štúdio Onion Design Associates poňať ako metaforu konkurenčného opisu medzi Západom a Východom. Keď sa plagát drží vertikálne, text sa dá čítať v angličtine, zľava doprava. Akonáhle chce čitateľ čítať čínsky text, musí tento plagát pootočiť do horizontálnej polohy. Ten je sádzaný zvrchu nadol a číta sa sprava doľava. Anglický text obsahuje krátky životopis Johannesu Gutenbera a prehľad o vplyve jeho práce. Čínsky text je výňatkom z knihy „Dream Pool Essays“ od učenca Shen Kuo. Ten poskytuje prvé písomné vyjadrenie Bi Shengovho vynálezu (1041 a 1048 n. l.), jednotlivých znakov, ktoré sa dali preskupiť a znova použiť na inú stranu (Behance, ©2017).

Obrázok 18 Plagát Dream Pool of Gutenberg, na výstave Book of time (Behance, ©2017).

3.2 Čitateľnosť

Pri dvojjazyčnom dizajne sa často stáva, že veľký rozsah textu spôsobuje nižšiu čitateľnosť. V niektorých krajinách, v určitých odvetviach ako napríklad zdravotná starostlivosť, existujú normy, ktoré sa zameriavajú na čitateľnosť. V Amerike výkonné oddelenia a agentúry musia

dodržovať usmernenia „Federal Plain Language Writing guidelines“. Na podporu čitateľnosti stanovili 12pt ako minimálnu veľkosť písma. Niektoré trhy, ako napríklad Kanada vyžadujú aby francúzske prepisy boli rovnako veľké ako zdrojový jazyk.

3.3 Layout

Dvojjazyčný dizajn je dobrým príkladom kontaktu dvoch jazykov. Dizajn takéhoto typu je zaujímavý najmä pre typografov. Tí sa musia vysporiadať s otázkami od výberu vhodného písma po grafickú úpravu dvoch jazykov v rámci jednej strany. K zosúladeniu dvoch jazykov v rôznych formách, napríklad v reklame, knihách, plagátoch, obalovinách môže pomôcť aplikovanie osvedčených systémov. Na základe knihy *Typografické systémy*⁶ grafickej dizajnéry Kimberly Elam bolo vytvorených šesť bilingválnych layoutov. Okrem týchto systémov sú nižšie uvedené aj ďalšie systémy, ktoré sú založené na dvojjazyčnej a harmonickej typografickej štruktúre.

3.3.1 Bilingválny systém na os

Tento názov používame pre systém, keď sa dvojjazyčný text usporiada protiľahlo. Náprotivné usporiadanie môže byť pomocou vertikálnej alebo horizontálnej osi. Táto štruktúra sa používa najmä pri sadzbe bilingválnych katalógov alebo kníh. Umožňuje dizajnérom umiestniť texty separátne, na jednu alebo druhú stranu osi, čo medzi nimi vytvára optickú deliacu čiaru. Udržiava to jazyky nezávislé od seba, napriek tomu z grafického hľadiska obe strany spolu vizuálne kooperujú.

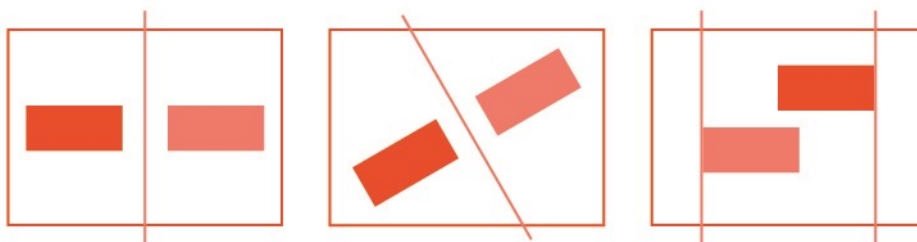
Pri sádzaní dvojjazyčných textov po horizontálnej osi môže vzniknúť problém, ak tieto jazyky sú od seba charakteristicky odlišné, ako napríklad sklonom alebo smerom písania. V ideálnom prípade by sa písma v osovom systéme nemali pohybovať od seba (do strán). Ale v prípade ak dizajnér pracuje napríklad s textami v arabčine a angličtine takéto posunutie do strany môže pomôcť vyváženejšiemu dojmu. Tiež môže byť cieľom vytvoriť určitý negatívny priestor medzi dvoma písmami. Vo Švajčiarsku, v krajine ktorá je mnohojazyčná

---

⁶ Originálne znenie: *Typographic systems*

využívajú aj hýbanie textového bloku po vertikálnej osi. Je to spôsob, pri ktorom oko rýchlejšie rozozná, kde ma začať čítať. Ale ak grafický dizajnér potrebuje sádzať dlhé texty, šetriť miestom, tak tento spôsob je na to nevhodný.

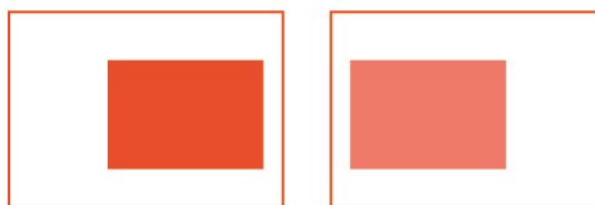
Pri tlačovinách akým je plagát môže dizajnér použiť kombináciu systémov vertikálnej a horizontálnej osi, čím vytvorí zaujímavú kompozíciu.

Obrázok 19 Bilingválny systém na os (vlastné spracovanie)

3.3.2 Bilingválny zrkadliaci systém

Umiestnenie bilingválnych textov protihľavo od seba „zrkadlovo“ je označované aj ako tzv. bilingválny zrkadliaci systém. Tento systém umožňuje vytvoriť dve totožné časti s rovnakou váhou. Časti sú od seba oddelené a každá z nich obsahuje jeden jazyk. Takýto spôsob sádzania dvojjazyčných textov sa používa najmä na bilingválnom obalovom dizajne, vizitkách a na brožúrach. Použitie zrkadliaceho systému v knihách a brožúrach býva z praktických dôvodov, umožňuje dizajnérovi sádzať dlhší text v jednom jazyku bez akéhokoľvek prerušenia iným jazykom. Týmto sa uľahčuje čítanie. Akokoľvek písma nie sú kombinované navzájom, stále musia korešpondovať spolu, pôsobiť harmonicky.

Obrázok 20 Zrkadliaci layout (vlastné spracovanie)

3.3.3 Bilaterální (dvojstranný) systém

Vytvárá symetrickou strukturu, kde oba jazyky sú vycentrované na jednej osi. Zväčša sa používa na verejných dvojjazyčných mestských značkách. Veľkosť písem býva prevažne rovnaká, jednoduchá metóda si zakladá na vyváženosti.

Obrázok 21 Bilaterálny systém (vlastné spracovanie)

3.3.4 Striedavý systém

Tento systém zobrazuje striedanie dvoch scriptov, dvoch jazykov. Jazyky sú kombinované bez zreteľnej osi. Použitie takéhoto systému v dvojjazyčnom dizajne vytvára dojem jedného celku. Ani jeden zo scriptov nie je kľúčový, výraznejší, ale zdajú sa ako jedna jednotka. Pri podobných jazykoch ako je napríklad slovenčina a čeština, je takáto sadzba neprehľadná a pre čitateľa určite nepraktická. Nemusí to tak však byť, ak by sa jednalo o dvojjazyčný dizajn z diametrálnejšie odlišných jazykov ako je napríklad arabčina a angličtina. Tento systém by scripty síce spájal, ale keďže sú charakterovo odlišné pre čitateľa, čítanie by nerobilo problém a jednoducho by ich od seba vedel vizuálne oddeliť. Tak či onak táto metóda je vhodná len pri krátkych textoch. Okrem toho môže byť tento systém kombinovaný aj s inými, ako napríklad osovým alebo bilaterálnym systémom. Kombinácie spomínaných metód umožňujú dizajnérovi väčšie množstvo dvojjazyčných kompozícií.

Obrázok 22 Striedavý systém (vlastné spracovanie)

3.3.5 Doplnkový systém

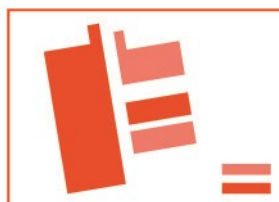
V tomto prípade by mal dizajnér v prvom rade myslieť na publikum. Ako podľa názvu vyplýva, jeden skript dopĺňa druhý. Táto vlastnosť môže byť použitá aj v iných bilingválnych systémoch. Výnimkou je zrkadliaci systém, ktorý používa rovnaký obsah v oboch jazykoch a nemôže byť spájaný s doplnkovou kombináciou. Tento systém je užitočný pri príležitostiach keď jasne poznáme primárne publikum a informácie v druhom jazyku sú uvádzané len ako odkazy. Ak je väčšie množstvo respondentov anglicky hovoriacich tak v tom jazyku budú prezentované hlavné informácie a naopak.

Obrázok 23 Doplnkový systém (vlastné spracovanie)

3.3.6 Náhodný systém

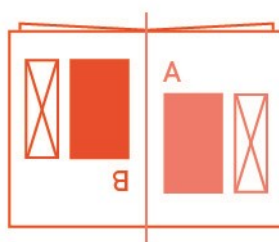
Nepravidelný systém pozostáva z kombinácie množstva systémov, kde skripty nepreukazujú nasledovanie nejakej špecifickej schémy. Kombinácia rôznych systémov umožňuje vrstvenie informácii. Rozličné faktory ako napríklad primárni respondenti, obsah textu, umiestnenie a hierarchia informácii v rámci layoutu môžu určiť kombináciu systémov. Účelom tohto vizuálneho systému je spojenie dynamických scriptov pričom návrh zostáva súdržný.

Obrázok 24 Náhodný systém (vlastné spracovanie)

3.3.7 Upside down 1

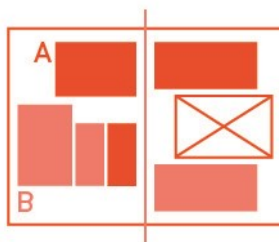
Táto metóda nebola vytvorená grafickou dizajnérkou Kimberly Elam, napriek tomu je používaná preto ju nechcem opomenúť. V tomto prípade dizajnéri používajú rovnaký layout pre oba jazyky. Háčik je v tom, že je zrkadlovo obrátený. Najprv čítate publikáciu v jednom jazyku a keď ju pretočíte môžete čítať v druhom jazyku. Ak sa jedná len o textovú publikáciu výhodou je neprerušovaný text iným jazykom. Avšak ak publikácia je doplnená množstvom obrázkov začína byť tento spôsob kvôli zdvojovaniu neúsporný.

Obrázok 25 Upside down 1
(vlastné spracovanie)

3.3.8 Upside down 2

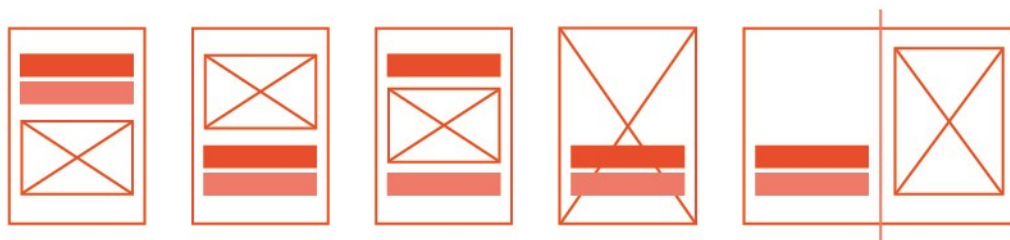
System „hore nohami“ je dobrý spôsob bilingválneho dizajnu pre tlačené materiály. Táto metóda je veľmi podobná tej predchádzajúcej s tým rozdielom, že rozdielne jazyky so sebou kooperujú na jednej strane. Oba jazyky zdieľajú ten istý obsah, čiže dizajnér nemusí vymýšľať komplikovanú štruktúru. Keď čitateľ otvorí takúto publikáciu prirodzene číta svoj text a to, že text v druhom cudzom jazyku je obrátený hore nohami mu nijako neprekáža. Tento spôsob je dobrý pri kombinácii arabského písma s latinkou. Napríklad aj grafické štúdio Eps 51 použilo túto metódu pri dizajne novin pre festival Alwan 338. V týchto novinách ako aj vo vizuáli festivalu dizajnéri pracovali s kombináciou arabského písma s latinským. Keďže tieto písma sú diametrálne odlišné a každé sa číta opačným smerom, takýto layout o 180° je vyhovujúci. Kompromis dizajnéri urobili pri sadzbe fotografií, ktoré otočili nabok, aby ani jeden z čitateľov jedného alebo druhého jazyka nebol vo výhode.

Obrázok 26 Upside down 2
(vlastné spracovanie)

3.3.9 Layout detských kníh

Keďže detské knihy poväčšine obsahujú obrázky, pri ich dvojjazyčnom dizajne sa z tohto dôvodu naskytá otázka, kde by mal byť umiestnený text vzhľadom k obrázkom. Z tohto pohľadu existuje päť základných layoutov detských dvojjazyčných kníh. V týchto možnostiach sú síce texty umiestnené vždy pod sebou, ale spôsob akým je umiestnený obrázok vzhľadom k textom mení celkový vzhľad stránky. Efektívnosť zvoleného layoutu úzko súvisí s tým ako sa kniha číta. Dvojjazyčné texty sa čítajú rôznymi spôsobmi.

Obrázok 27 Layouty detských kníh (vlastné spracovanie)

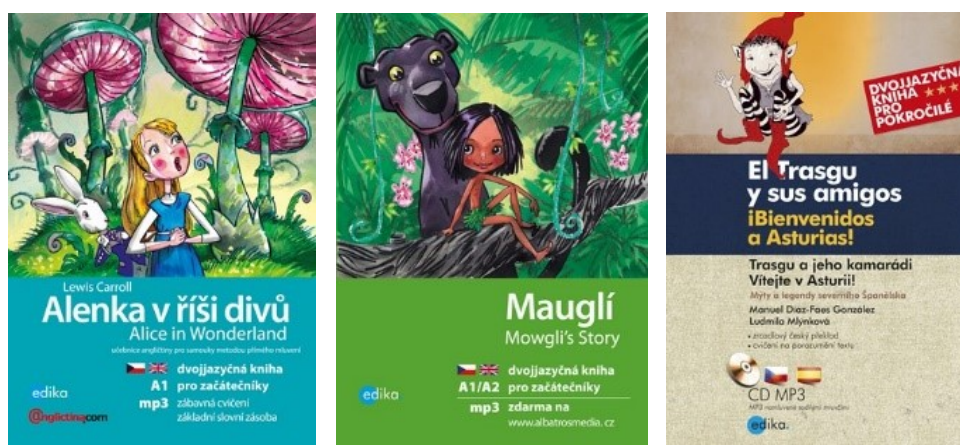
Napríklad layout, v ktorom obrázok rozdeľuje oba texty môže byť problematický. Deti zväčša v tomto prípade upriamujú pozornosť pri čítaní len na svoj jazyk. Napriek tomu v niektorých školách učitelia využívajú knihy s týmto layoutom z dôvodu, že text sa dá ľahko prekryť a tým upriamiť pozornosť na cudzí text. Taktiež spôsob, pri ktorom sú texty umiestnené priamo na obrázku nie je veľmi populárny medzi učiteľmi. Umiestnenie obrázku na jednu stranu a textov druhú podporuje stratégiu čítania jazykov spolu. Táto možnosť je považovaná za efektívnu nakoľko umožňuje učiteľom nezávisle od textu pracovať s obrázkom (Viv Edwards, a iní, 2015).

3.4 Knihy

Rozprávkové knihy

Kde sa voda sypala a piesok lial, alebo kde bolo tam bolo. Týmito slovami zvyčajne začínajú rozprávky, ktoré poslucháčov vťahujú do príbehu, ktorý sa odohráva v inej krajine alebo v inom čase. Niektoré rozprávky sa veľmi približujú mýtom, rozprávajú o tom ako vznikol svet, alebo iné rozprávajú o nadprirodzených bytostiach. Pôvodne boli rozprávky šírené len ústnou formou, až oveľa neskôr sa dostali k ľuďom v tlačenej podobe. Vo veľa prípadoch sa jednalo pôvodne o staré, strašidelné príbehy pre dospelých. Tie najmä v období romantizmu prechádzali cenzúrou, upravovali sa, často sa dodávali výchovné motívy, aby na konci bolo poučenie (Himič, 2016).

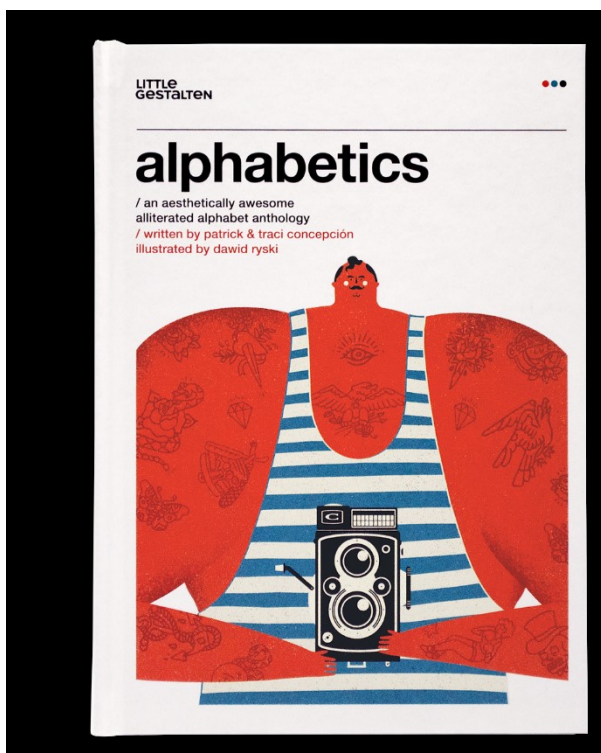
Na trhu existuje veľké množstvo kníh, ktoré by bolo dobré neopomenúť. Nižšie je uvedených zopár zaujímavých príkladov. Napríklad české vydavateľstvo Edika ponúka vzdelávaciu literatúru pre všetky vekové skupiny. V dvojjazyčných knihách, ktoré vydavateľstvo vydáva, sú spracované rozprávky s ohľadom na jazykovú úroveň (A1/A2, B1/B2...). Zrkadlové preklady umožnia čitateľovi obratom skontrolovať či cudzojazyčnému textu správne porozumel. Na konci kníh sú umiestnené cvičenia, ktoré slúžia na kontrolu získaných znalostí (Albatrosmedia, ©2019).

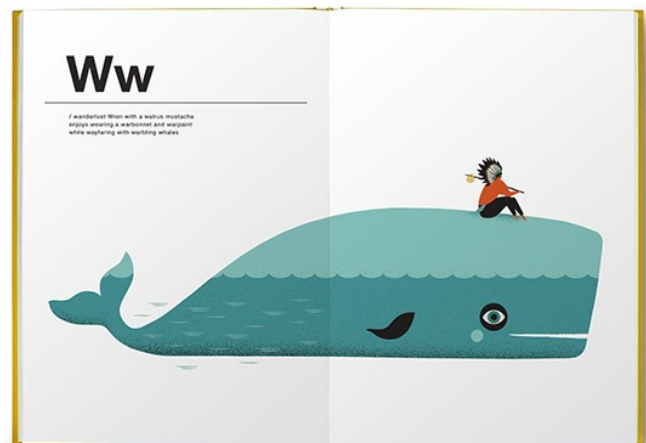
Obrázok 28 Dvojjazyčné knihy, vydavateľstva Edika (Albatrosmedia, ©2019)

Abecedné knihy

Knihu *Alphabetics* napísali Patrick a Traci Concepciónovci. Patrick je zakladateľom projektu Conception Studios, dizajnérskeho štúdia so sídlom v San Franciscu Bay Area v Kalifornii, ktorá sa špecializuje na grafiku pre hudobný priemysel. Dcéčka ich inšpirovala k vytvoreniu tejto zaujímavej abecednej knihy. Nie je to klasická kniha kde pod „m“ čitateľ nájde mačku a pod „p“ psa. Tu postava Colossala Corneliusa zachytáva pomocou kamery svojich kamarátov. Napriek tomu, že písané príbehy sú pojaté humorne a zábavne, obsahujú aj komplexné slová na rozšírenie detskej slovnej zásoby. Kniha obsahuje glosár, aby čitatelia mohli vyhľadávať akékoľvek termíny, ktoré im nie sú známe. *Alphabetics* obsahuje retro-moderné ilustrácie, ktoré navrhol Dawid Ryski. Tento ilustrátor pochádza z Poľska, ilustroval množstvo článkov v novinách, albumové obálky, vytvoril nespočetné množstvo koncertných plagátov a mnoho iného (Gestalten, ©2014).

Obrázok 30 *Alphabetics* (Gestalten, ©2014)

Obrázok 29 *Alphabetics* (Gestalten, ©2014)

Ďalším netradičným príkladom, ktorý predstavuje abecedu je Alfabetá. Autorom je Patrik Antczak, ktorý túto oceňovanú didaktickú pomôcku publikuje pod svojím vlastným nakladateľstvom Rukama. Alfabetá je náučný súbor dvadsaťsedem pracovných listov s celou abecedou, ktorý môže slúžiť aj ako pomôcka pre učiteľov. Predškólákom sú písmenká prezentované pomocou typografickej hry. Vďaka knižnej hre a obľúbeným aktivitám si dieťa bez jediného návodu pomocou kreslenia, strihania a lepenia postupne vytvorí celú plastickú abecedu a spojí si písmenká s príjemnými asociáciami. Malé dobrodružstvá zažije dieťa s každým písmenom. Môže poslať astronauta do vesmíru, pustiť parník po Vltave alebo zloží vlastného robota. Táto nadštandardná didaktická pomôcka rozvíja v deťoch predstavivosť, zručnosť a určite v nich aj pomocou vydatených ilustrácií podporuje estetické cítenie (Zlatá stuha, ©2017).

Obrázok 32 Alfabetá (Zlatá stuha, ©2017).

Obrázok 31 Alfabetá (Zlatá stuha, ©2017).

Dizajnérka Yang Liu pomocou jednoduchej grafiky a piktogramov navrhla známe knihy o veľkosti 13x13 centimetrov. Vyšli jej pod titulmi *Východ stretáva Západ*⁷, *Muž stretáva*

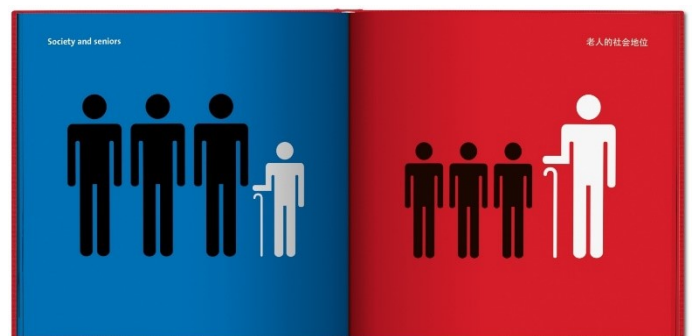
---

⁷ Originálne znenie: East meets West

ženu⁸, Dnešok stretáva zajtrajšok⁹ alebo Veľký stretáva malého¹⁰. V týchto knižkách Yang Liu poukazuje na rozdiely, kontrast. Napríklad piktogramy v knižke Východ stretáva Západ zobrazujú odlišné životy ľudí na opačných stranách sveta. Rozdiely, ktoré zobrazuje, či už sa jedná o vnímanie seniorov, voľnočasové aktivity alebo postoj k verejnému priestoru, skúma aj na základe svojich skúseností (Slovenské centrum dizajnu, ©2019).

Obrázok 34 Východ stretáva západ (Taschen, ©2019)

Obrázok 33 Spoločnosť a seniori, Východ stretáva Západ (Taschen, ©2019)

⁸ Originálne znenie: Men meets Woman

⁹ Originálne znenie: Today meets Yesterday

¹⁰ Originálne znenie: Big meets Little

II. PRAKTICKÁ ČASŤ

4 ÚVOD

Kde domov můj,

kde domov můj?

Voda hučí po lučinách,

bory šumí po skalínách,

v sadě skví se jara květ,

zemský ráj to na pohled!

A to je ta krásná země,

země česká, domov můj,

země česká, domov můj!

Nad Tatrou sa blýska,

hromy divo bijú.

Zastavme sa bratia,

veď sa oni stratia,

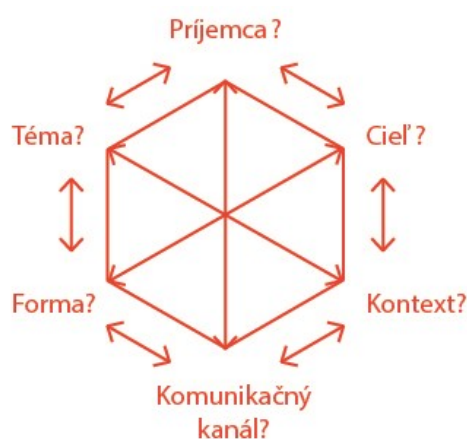
Slováci ožijú.

Podľa Rudolfa Letka, slovenského typografa každý projekt tvoríme buď ako záhradníci alebo architekti. Netradičné prirovnanie, vysvetlenie je však jednoduché. Keď tvoríte ako záhradníci, niečo vytvoríte a dúfate, že z toho niečo vznikne, „vyrastie“. Naopak ak tvoríte dizajn ako architekti, postupujete na základe informácii. Taktiež na poľskej univerzite ASP profesor typografie Tomasz Bierkowski učí študentov riešiť projekty na základe tzv. hexagónu alebo po poľsky *sześcioboku*. Každá položka súvisí s každou a navzájom sa ovplyvňujú. Vytvárať projekt na základe tohto hexagónu je veľmi dobré a efektívne.

Pomáha dizajnérom ujasniť niektoré skutočnosti, ktoré sú pri tvorbe projektu dôležité a tiež podporuje známe heslo funkcionalizmu „*Form follows function*.“ čo znamená forma nasleduje funkciu. L. H. Sullivanova myšlienka v jednom časopise v roku 1896 pôvodne znela *forma stále sleduje funkciu*. V článku „*The Tall Office Building Artistically Considered*“ čiže „*Výšková budova z výtvarného hľadiska*“ sa zaoberal otázkou vzhľadu nového typu budovy. Ako on poukázal tento typ budovy, neskôr nazývanej mrakodrap bol vynútený na základe ceny pozemkov v centre amerických miest, umožnený vynálezom výt'ahov a pevnej oceľovej konštrukcie.

5 PROJEKT

Vzhľadom na blízku príbuznosť jazykov slovenčiny a češtiny a spoločnú históriu, predstavujú vzťahy česko-slovenské a slovensko-české zaujímavú problematiku. Táto téma je pre mňa osobitá a to z dôvodu, že pochádzam zo Slovenska a študujem na univerzite v Zlíne, v Čechách.

Obrázok 35 Hexagón (vlastné spracovanie)

5.1 Téma

V spoločnom štáte žili Slováci a Česi s určitými prestávkami približne 68 rokov. Počas tohto roka prebiehali v oboch republikách oslavy k stému výročiu založenia prvej republiky. Jazykovú situáciu bývalého Česko-Slovenska charakterizovala dvojjazyčnosť. Mierové rozdelenie Česko-Slovenska sa uskutočnilo v decembri roku 1992. Vznikom dvoch nezávislých štátov Česka a Slovenska nastali zmeny vo vzájomných nie len jazykových vzťahoch. Otázny je ďalší vývoj dorozumievania sa. Meniaca sa jazyková situácia znamená istú mieru vzdávania jazykov. Odôvodnene sa predpokladá, že pasívna neznalosť jazyka sa prehlbuje a bude prehlbovať najmä u detí, ktoré vyrastajú už v prostredí so zriedkavejším kontaktom druhého jazyka. Jazykový kontakt a kultúrny návyk ľudí prijímať texty v druhom jazyku ovplyvnil individuálnu schopnosť vzájomnej jazykovej zrozumiteľnosti. Najmä sa hovorí o ústupe slovenčiny v českom prostredí. V zásade sa vytráca z rozhlasových a audiovizuálnych masovokomunikačných prostriedkov. Počas spoločnej republiky sa v rámci jedného spravodajského, publicistického alebo zábavného programu striedali texty v oboch jazykoch. Tieto zmeny vplývajú na schopnosť ľudí vnímať druhý jazyk (slovenčinu respektíve češtinu) ako prirodzene zrozumiteľný. Môže za to napríklad oslabenie vzťahov v mediálnej

oblasti. Zriedkavý prenos slovenských filmov či seriálov v českom prostredí môže spôsobiť časom ťažšie porozumenie slovenčiny. To zasa v spätnom pôsobení ovplyvňuje spôsob fungovania medzištátnych vzťahov.

5.2 Príjemca

V súčasnosti sa hovorí, že české deti prestávajú rozumieť slovenčine. Napriek tomu, som si chcela overiť, či horšia znalosť susedného jazyka je naozaj len jednostranným problémom, alebo mladšia generácia aj na Slovensku prestáva rozumieť češtine.

Vytvorený jednoduchý dotazník sa skladal z troch cvičení. V prvom mali deti preložiť slovenské slová do češtiny, v druhom mali preložiť české slová do slovenčiny a v treťom cvičení mali pospájať rovnaké významy. Aby sa výsledok dal porovnať, slovenské aj české deti dostali test s rovnakými slovami respektíve výrazmi.

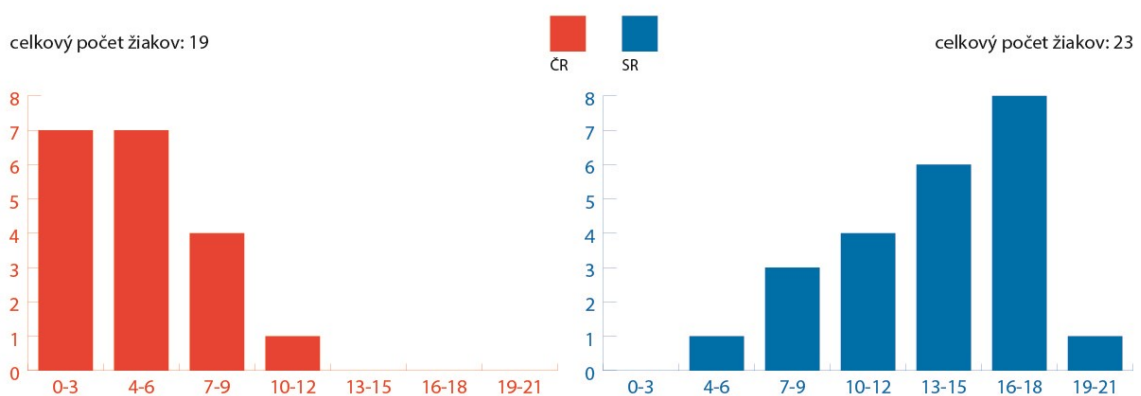
<p>Přeložte do češtiny:</p>		<p>Třída: .....</p>
<p>chrobák ..... <i>brouk</i> .....</p>	<p>stolička .....</p>	<p> dívka ☐ chlapec ☐</p>
<p>izba .....</p>	<p>bábika.....</p>	
<p>električka .....</p>	<p>murár.....</p>	
<p>neskór.....</p>	<p>bocián.....</p>	
<p>Přeložte do slovenštiny:</p>		
<p>řidič .....</p>	<p>táta .....</p>	
<p>holka.....</p>	<p>říkat .....</p>	
<p>Jak se jmenuješ? .....</p>	<p>Kde bydlíš? .....</p>	
<p>Kolik je ti let? .....</p>		
<p>Pospojujte slova stejného významu:</p>		
<p>svačina</p>	<p>okuliare</p>	
<p>brýle</p>	<p>lopta</p>	
<p>třešeň</p>	<p>desiata</p>	
<p>míč</p>	<p>tekvica</p>	
<p>dýně</p>	<p>džem</p>	
<p>marmeláda</p>	<p>čerešňa</p>	
<p>nádobí</p>	<p>raňajky</p>	
<p>snídaně</p>	<p>riad</p>	

Obrázok 36 Test pre deti, česká verzia (vlastné spracovanie)

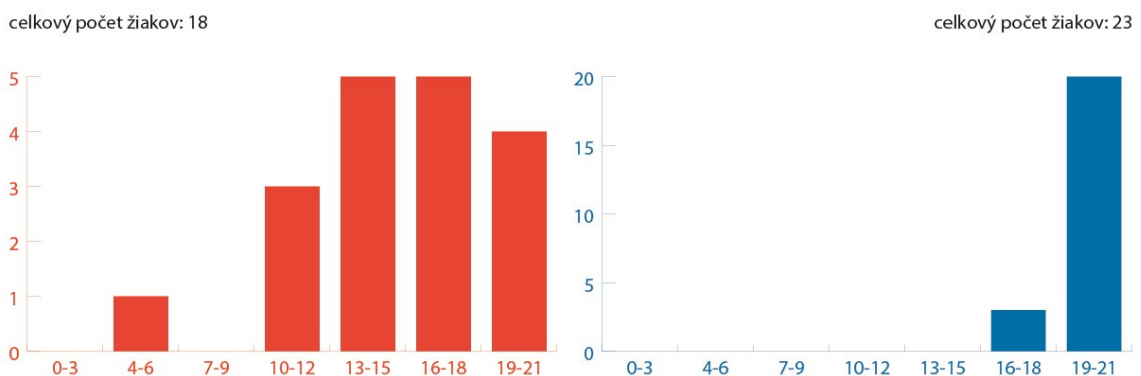
Správných odpovedí mohlo byť celkovo 21, kvôli jednoduchšiemu porovnaniu sú zaznačené pomocou grafov. Na horizontálnej osi grafy zobrazujú počty zaznačených správnych odpovedí, na vertikálnych osiach je zobrazený počet žiakov, ktorý odpovedal na príslušný počet správnych odpovedí. Z nesprávnych odpovedí zrejme najvtipnejšia bola odpoveď dievčatka, ktoré namiesto toho aby vety *Ako sa voláš*, *Kde bývaš* a *Kolko máš rokov* preložilo, tak ako to bolo v zadaní, napísala na ne pravdivé odpovede, bola to Petra a mala deväť rokov.

České deti najčastejšie robili chyby v slovách, ktoré znejú podobne ako slová, ktoré poznajú v ich rodnom jazyku. Slovo *bábika*, ktoré deti mali preložiť do češtiny, približne v 90% prípadov preložili ako *babička*, alebo slovo *električka* ako *elektrika*, *elektrická zásuvka* a podobne. Toto zistenie bolo kľúčovým v praktickej časti tejto diplomovej práce.

Pri porovnávaní grafov v rámci ročníkov, alebo krajín je možné pozorovať viditeľné rozdiely. Mladšie deti ako na Slovensku, tak aj v Čechách odpovedali horšie ako tie staršie.

Obrázok 37 Správne odpovede žiakov 3. ročníkov (vlastné spracovanie)

Obrázok 38 Správne odpovede žiakov 8. ročníkov (vlastné spracovanie)

Na prvý pohľad to tak nemusí vyzerat', ale vek detí je rozhodujúcim faktorom, ktorý ovplyvňuje formu tejto diplomovej práce. U dospelých sa vek nemusí až tak konkretizovať, naopak je to u detí. Konkrétny vek detí odzrkadľuje ich nadobudnuté schopnosti a radikálne mení formu a obsah cvičení. Deti sa v súčasnosti začínajú učiť cudzí jazyk už v škôlke, približne vo veku 4 rokov, samozrejme neberúc do úvahy bilingválne deti. Vo veku 4 rokov dieťa nevie ešte čítať, ani písať a z toho dôvodu je v procese učenia väčší dôraz kladený na komunikáciu. Tým pádom je úloha rodiča alebo pedagóga v procese učenia sa dieťaťa zásadná. Pre tento projekt boli vybrané z viacerých dôvodov deti približne vo veku 8 rokov. Deti v tomto veku už vedia čítať a písať, čiže sú relatívne samostatné čo sa týka nadobúdania nových poznatkov. Taktiež najhorší výsledok - odpovede tretiaakov z ČR určil konkrétnych príjemcov tohto projektu.

Rozdiel medzi dospelými a deťmi je veľmi veľký v rámci učenia cudzích jazykov. Jazyková lektorka Nikoleta Manduchová delí ľudí na tri skupiny: emoční, výsledkoví a výsledkoví so zameraním na emócie. Z jej dlhoročných skúseností vyplýva, že dospelí bývajú zväčša výsledkové typy. To znamená, že pri výučbe jazyka im ide o nejaký výsledok ako napríklad zlepšenie si úrovne z A2 na B1. No u detí je to presne naopak. Sú skôr emočné typy a ich cieľom pri učení jazykov nie je dosahovať výsledky tak ako je to u dospelých. Jazyk skôr vnímajú ako kľúč ku komunikácii s okolitým svetom.

Pri deťoch je veľmi dôležitý zvolený prístup k učeniu jazykov. Medzi časté chyby patrí, že učitelia vo voľnočasových jazykových kurzoch používajú na výučbu také isté klasické knihy ako sa používajú v školách. Vedie to k tomu, že deti sú z toho otrávené, nebaví ich to a tým pádom často to skončí tak, že rodičia síce za kurz platia ale deti lepšie výsledky nedosahujú. Pri deťoch je dôležité, aby výuka prebiehala formou hry a mali z tej činnosti radosť. Učitelia, ktorí nechcú pracovať s klasickými učebnicami väčšinou využívajú k výuke obrázky, respektíve sériu obrázkov s minimom textu. Pri obrázkoch opisujú deti príbeh, čím trénujú konverzáciu.

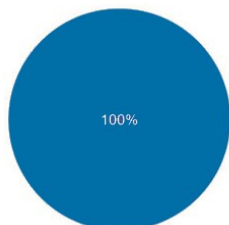
5.3 Motivácia

Ak sa jedná o učebnicu alebo čokoľvek cielené pre deti, príjemcami nie sú len deti. Príjemcami sú z časti aj rodičia, oni totiž musia daný produkt dieťaťu kúpiť. O tom či rodič kúpi produkt pre svoje dieťa môže rozhodovať viacero faktorov, dôležitá býva motivácia.

Vytvorenie online dotazníku, malo za cieľ zistiť aký pohľad majú ľudia, častokrát rodičia na česko-slovenskú problematiku. Dotazník bol zverejnený na rôznych českých skupinách na Facebooku. Primárne to boli skupiny, ktoré nejakým spôsobom súviseli s mamičkami, deťmi, učením, jazykmi a podobne. Dotazník nebol zverejnený na zlínskych skupinách a ani nebol vyplňaný kamarátmi, aby bol výsledok čo najobjektívnejší. Z dôvodu objektivity boli otázky v dotazníku napísané v češtine. Celkovo vyplnilo dotazník 88 ľudí. Väčšinou odpovedali ženy, konkrétne ich bolo 81. Vek respondentov bol rôzny, najmladší mal 17 a najstarší 60 rokov. Najviac ich bolo vo vekovom rozmedzí 28 až 40 rokov.

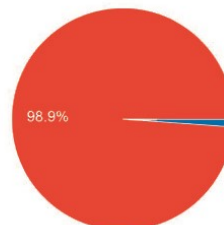
Rozumíte slovenštine?

88 responses

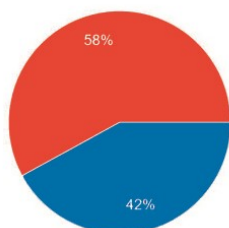
Vadí Vám když někdo mluví slovensky?

88 responses

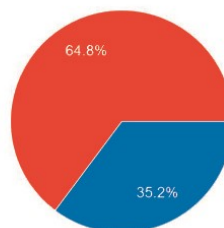
Udržujete kontakty na Slovensku?

88 responses

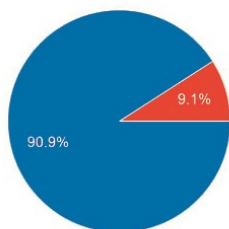
Rozumí české děti ve vašem okolí slovenštine?

88 responses

Myslíte si, že by měli české děti rozumět slovenštine?

88 responses

● ano
● ne

Obrázok 39 Online dotazník (vlastné spracovanie)

Odpovede na otázku tri a štyri, (Udržujete kontakty na Slovensku? a Rozumejú české deti vo vašom okolí slovenčine?) sú skoro rovnaké. Z toho by možno mohlo vyplývať, že tieto otázky respektíve odpovede sa navzájom ovplyvňujú. To, že na poslednú otázku (Myslíte, že by mali české deti rozumieť slovenčine?) odpovedalo 80 ľudí (90,9%) kladne, bolo zásadné. Ak by väčšina ľudí odpovedala záporne, znamenalo by to, že verejnosť by nemala záujem o túto diplomovú prácu. Taktiež sa dá dedukovať, že rodičia by nemali motiváciu česko-slovenskú učebnicu kupovať svojim deťom.

5.4 Cieľ

Cieľov tejto práce je viacero. Z časti ide o upozornenie na jazykovú situáciu, ktorá vzniká u mladej generácie. Ak sa jazyková priepasť u mladých ľudí bude stále viac a viac prehĺbovať, po pár rokoch môže nastať situácia, že ľudia v dvoch štátoch, ktoré boli v minulosti jedným si už nebudú rozumieť. Z predchádzajúceho dotazníka je zrejmé, že deti majú akú takú vedomosť toho druhého jazyka. Cieľom tejto práce nie je naučiť všetky české deti perfektne po slovensky, ale predovšetkým zlepšiť schopnosť českých detí rozumieť slovenčine.

5.5 Miesto a komunikačný kanál

Keďže zatiaľ sa čeština nevyučuje na slovenských školách a slovenčina na českých, tento materiál je mienený ako voľnočasový. Kniha by sa k deťom mala dostať prostredníctvom rodičov, ktorí ešte zažili spoločný štát, ktorí sa stretávajú so Slováckmi, ktorí majú korene na Slovensku, alebo jednoducho si myslia, že ich deti by mali lepšie rozumieť tomuto jazyku a páči sa im zvolená forma.

5.6 Ideový predpoklad

Ideou je vytvoriť jedinečný projekt pre Česko a Slovensko, krajiny so spoločným historickým kontextom. Taktiež je dôležité vytvoriť u českých detí záujem o slovenčinu.

5.7 Funkčný predpoklad

Keďže deti sú skôr emočné typy, práca nemá pripomínať klasické učebnice s množstvom textu, ale deti by z nej mali mať radosť. Poukázanie na podobnosť, no zároveň na rozdielnosť v rámci jazykov a vytvorenie spojitosti súčasnosti s minulosťou, by mohlo vytvoriť záujem u detí. Jednoduché odlišenie jazykov a ľahká orientácia na stranách sú taktiež kľúčové.

5.8 Formálny predpoklad

Nástrojom k vytvoreniu špecifického projektu pre tieto dve krajiny sú homonymá, čiže slová, ktoré rovnako znejú ale majú iný význam. Je to jedinečné z toho dôvodu, že túto prácu nejde jednoducho preložiť do angličtiny alebo iného jazyka s tým istým slovným efektom.

V dvojjazyčných tlačovinách je vždy dôležité vytvoriť vizuálnu odlišnosť, no napriek tomu zachovať harmóniu. Prvou možnosťou, ktorú grafický dizajnér v dvojjazyčnom dizajne zvažuje je použitie rezov zo superrodiny. Použitie rezov ako rozdielu je elegantným riešením, ale je vhodným najmä v dizajne pre dospelých. Deti, ktoré sa len nedávno naučili čítať nemusia postrehnúť rozdiel serifového a sanserifového písma a je otázne či by vôbec jednoducho vedeli vyhodnotiť, že ktorý rez patrí ku ktorému jazyku. Z tohto dôvodu je v práci použitý výraznejší prvok ako použité rezov a tým je farba. Tá slúži k jednoduchému odlíšeniu slovenčiny od češtiny v rámci strany.

Slová sú radené abecedne a pre ľahšie pochopenie významu sú doplnené ilustráciou. Pod homonymami sú umiestnené aj preklady jednotlivých slov do druhého jazyka.

6 NEPOUŽITÉ NÁVRHY ŘEŠENÍ

Podstatná část této diplomové práce spočívá ve vytvoření obsahu. Až po jeho ucelení jsem mohla práci začít graficky upravovat.

Právě nepoužité návrhy tvorili velkou část práce. Tato práce rozhodně nebola zbytočná. Konkrétně vypísání česko-slovenských slov, které mají rovnaký význam, ale znejú odlišne mi pohlo aj k vytvoreniu už spomenutého dotazníka pre deti. Celkovo bolo takýchto slov vyše 600. Slova som na začiatku rozdeľovala do rôznych kategórii (človek, profesie, časti tela, rodinné vzťahy, oblečenie, jedlo, zvieratá, rastliny, domácnosť...). Neskôr som slova už len v poradí vypisovala. Ako príklad uvádzam niekoľko z nich.

ČESKÉ SLOVÁ	PREKLAD DO SLOVENČINY
ČÁP	BOCIAN
ČENICH	ŇUFÁK
ČOČKA	ŠOŠOVICA
ČUMĚT	ZÍZAT
DĚLAT	ROBIŤ
DELNÍK	ROBOTNÍK
DÍLČÍ	ČIASTKOVÝ
DOLOVAT	DOBÝVAŤ
DOZNÁNÍ	PRIZNANIE
DRÁP	PAZÚR

Obrázok 40 Nepoužité slová so spoločným významom
(vlastné spracovanie)

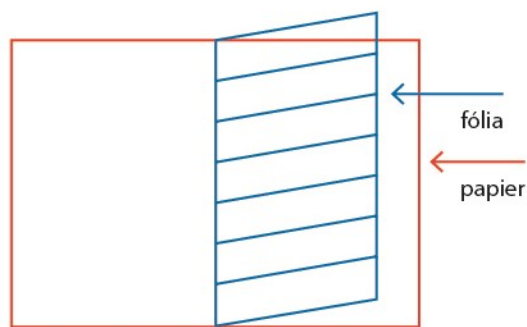
6.1 Koncept 1

Základom prvého návrhu boli vyššie spomenuté slová, ktoré majú spoločný význam, ale znejú odlišne v slovenčine a v češtine. Vypísané slová následne prešli užšou selekciou. Boli z nich vyberané také, ktoré by odkazovali na česko-slovenskú kultúru, či už na známe hlášky z filmov, úryvky piesní a podobne. Napríklad slovo „čočka“ by bolo v spojitosti so známou hláškou „Čočku zvlášť! Kukuřici zvlášť!“ z filmu „Tri oriešky pre Popolušku“ a taktiež by sa príjemca naučil slovenský ekvivalent „šošovica“. Alebo druhý príklad slovo „duben“ čo v slovenčine znamená „apríl“ by bolo uvedené v spojitosti s hláškou z filmu „Jak dostať

taťinka do polepšovny“ konkrétne „Klokan priletí v dubnu“. Alebo do tretice slovo „zpoždění“ čiže po slovensky „meškanie“ prostredníctvom známeho „Hošnice, ale nezastavujeme máme zpoždení.“ V tomto návrhu by boli slová s hláškami doplnené ilustráciou. Pri tejto práci vzišla otázka či dnešné deti, pre ktoré je práca určená by tieto odkazy vedeli rozkódovať. Keďže v okolí som sa stretávala s rôznymi názormi, že deti sledujú skôr západnú kultúru a naše staré kultové filmy nemusia poznať, od návrhu som ustúpila.

6.2 Koncept 2

Druhý návrh bol taktiež založený na už vyššie spomenutých slovách. V rámci knižnej zložky by sa striedali listy papiera s fóliami. Úlohou fólie bolo hravým spôsobom prepájať vybrané dvojice slov umiestnené na papieri.

Obrázok 41 Koncept 2 (vlastné spracovanie)

Obrázok 42 Ukážka nepoužitého riešenia, pomocou fólie (vlastné spracovanie)

Obrázok 43 Ukážka nepoužitého riešenia 2, pomocou fólie (vlastné spracovanie)

Na fóliách neboli len grafické štylizácie, ktoré prepájali dve slová s odlišnými významami, ale verziou bola aj práca so slovami. V slovenčine a v češtine sú slová, ktoré majú rovnaké písmená, len niektoré písmená sú v rámci slova umiestnené na inom mieste. Takými slovami sú napríklad „hmla“ a „mlha“, „bedna“ a „debna“ alebo „habr“ a hrab“. Tento zaujímavý fakt podporovali fólie, na ktorých boli umiestnené len písmená. Tie v rámci slova v češtine a slovenčine menili pozíciu.

Obrázok 44 Ukážka nepoužitého riešenia 3, slovné hry pomocou fólie (vlastné spracovanie)

Pri variante, ktorá využívala fólie sa tiež objavilo pár homoným.

Obrázok 45 Ukážka nepoužitého riešenia 4, homonymá pomocou fólie (vlastné spracovanie)

Na základe viacerých dôvodov bolo upustené od tohto riešenia. Jedným z nich je vlastnosť samotného materiálu. Fólie elektrizovali papier čím sa k nemu prilepili a ťažšie ich bolo otáčať, čo nie je zrovna najlepší efekt. Taktiež pri finalizácii by mohol vzniknúť problém, ak by sa pri tlači na fóliu grafický návrh posunul, alebo posun by mohol nastať pri šití. Tým by sme nedosiahli plánovaný efekt. Drobný posun, ktorý pri bežných výtlačkoch je nepovšimnutý, by v tomto prípade mohlo pôsobiť ako chyba.

6.3 Koncept 3

Posledné riešenie pokračovalo v práci s homonymami, ale už bez rizikového materiálu, čím boli fólie. Výber konkrétnych homonym nebola vôbec jednoduchý, menil sa viac-menej neustále počas priebehu práce. Slová pribúdali a naopak niektoré späť boli odstránené zväčša z dôvodu, že neboli rovnako znejúce alebo boli trochu zavádzajúce. Hľadať slová takto úzko špecifickej skupiny je náročné a tým pádom tvorba obsahu je zdĺhavejšia. Z dôvodu náročnosti uvádzam aj pár príkladov nepoužitých slov v rámci tejto skupiny.

HOMONYMÁ	PREKLAD ČESKÉHO VÝZNAMU DO SLOVENČINY	PREKLAD SLOVENSKÉHO VÝZNAMU DO ČEŠTINY
BARMAN	BARMAN	VÝČEPNÍ
BROUK / BROK	CHROBÁK	BROK
ČELO	ČELO	VIOLONCELLO
HÁČEK / HÁČIK	MĀKČEŇ	HĀČEK
HŘEBÍK / HŘEBÍČEK	KLINEC	HŘEBÍČEK
KLIKY / KLÍČKY	KLUČKY	KLÍČKY
KOLEJ / KOĽAJ	INTERNÁT	KOLEJ
KOSTKA / KŌSTKA	KOCKA	PECKA
KOUŘIT / KŪRIŤ	FAJČIŤ	TOPIT
KUŠE / KŪŠE	KUŠA	KOUŠE
OBOR	ODBOR	OBR
OBROUČKA / OBRŪČKA	RĀM OKULIAROV	SNUBNÍ PRSTEN
ORGÁN / ORGAN	ORGĀN	VARHANY
PĀČIŤ SA / PĀČIT	VYLAMOVAŤ	LÍBIT SE
PIVNICE / PIVNICA	PODNIK	SKLEP
STOLIČKA	STOLIČKA	ŽIDLE
SUDÝ / SUDY	NEPĀRNY	SUDY
ŠAMPION / ŠAMPIŇÓN	MAJSTER	ŽAMPIÓN

Obrázok 46 Nepoužitá homonymá vo výslednej práci (vlastné spracovanie)

7 APLIKOVANÉ RIEŠENIA

Na základe položených otázok: kto je príjemca, čo je cieľom projektu, čo je témou, aký je kontext používania, boli navrhnuté najlepšie riešenia. Projektovým problémom bolo ako do-cieliť, aby deti viac rozumeli slovenčine, aby sa chceli učiť tento jazyk a aby ich to aj bavilo.

7.1 Homonymá

Homonymá som hľadala pomocou slovníka od vydavateľstva Lingea „čeština slovníček ...nielen pre začiatočníkov“. Inšpiráciu na použité homonymá som tiež čerpala u rodiny a kamarátov. V niektorých prípadoch slová sú rozdielne v diakritike, no rozdielnosť vo výslovnosti je minimálna. Výsledkom je súbor 43 homonym, ktoré sú radené za sebou abecedne. Ich význam je vždy vysvetlený na jednej dvojstránke. V tejto práci sú spracované nasledovné homonymá.

HOMONYMÁ	PREKLAD ČESKÉHO VÝZNAMU DO SLOVENČINY	PREKLAD SLOVENSKÉHO VÝZNAMU DO ČEŠTINY
BALÓN	LOPTA	BALONEK
BANÍK	BANÍK	HORNÍK
BRADA	BRADA	VOUSY
ČÁP / ČAP	BOCIAN	ČEP
DRAK	ŠARKAN	DRAK
FRAJER	ŠVIHÁK	MŮJ KLUK
HORKÝ	HORÚCI	HOŘKÝ
HORNÍCI	BANÍCI	SVRŠKY
CHUDÝ	CHUDOBNÝ	HUBENÝ
KAPUSTA	KEL	ZELÍ
KEL	KEL	KAPUSTA
KOČKA	MAČKA	KRÁSKA
KOLÍKY	ŠTIPCE	KOLÍKY
KOS	DROZD	SEKEJ
LOS	LÓS	LOS
MECH	MACH	PYTEL
MŮRY / MÚRY	NOČNÉ MOTÝLE	ZDI

HOMONYMÁ	PREKLAD ČESKÉHO VÝZNAMU DO SLOVENČINY	PREKLAD SLOVENSKÉHO VÝZNAMU DO ČEŠTINY
MOL	MOĽA	MOLL
NEVESTA	NEVESTA	SNACHA
OSA	OS	VOSA
PÁRA	PARA	PÁRÁ
PÍPA	TOČKA	PÍPÁ
POHÁR	POHÁR	SKLENICE
PUK	PUK	POUPĚ
REZ	HRDZA	ŘEZ
ROZŠTĚP / ROZŠTEP	RÁZŠTEP	ROZŠTĚP
SEKAT / SEKAŤ	KOSIŤ	SEKAT
STÁVKA	ŠTRAJK	SÁZKA
ŠÍPKA / ŠÍPKA	ŠÍPKA	ŠÍPEK
ŠIŠKY	ŠIŠKY	KOBLIHY
ŠPAČEK	ŠKOREC	ŠPAČEK
ŠPUNT	ZÁTKA	PRCEK
SVORKA	SVORKA	SMEČKA
TAŠKA	ŠKRIDLA	TAŠKA
TLAČIT / TLAČIŤ	TLAČIŤ	TISKNOUŤ
TOPIT / TOPIŤ	KÚRIŤ	TOPIT
TRUHLÍK	HRANTÍK	PYTLÍK
VÁLKA / VALKÁ	VOJNA	VÁLÍ
VEDRO	HORKO	KÝBEL
VÍNO	HROZNO	VÍNO
VODIČ	VODIČ	ŘIDIČ
ZÁSTAVA	ZÁSTAVA	VLAJKA
ŽUPAN	ŽUPAN	HEJTMAN

Obrázok 47 Homonymá (vlastné spracovanie)

7.2 Písmo

V práci je použité sanserifové písmo Klin, ktorého autorom je Karol Prudil. Písmo svojou charakteristickou kresbou podporuje štylizované ilustrácie na jednotlivých stranách. Homonymá a ich preklady sú sádzané vo verzálkach a používané najmä v dvoch veľkostiach 48 pt a 14 pt. Text na patitule a tiráži je písaný veľkosťou 9 pt. Zarovnanie slov je zvolené na ľavý okraj.

7.3 Farebnosť

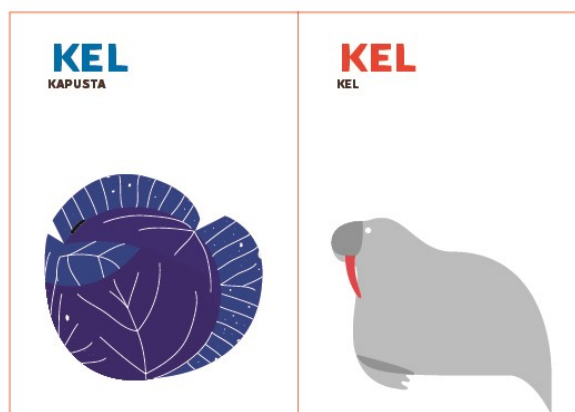
Celú prácu sprevádzajú len dve farby a to červená a modrá, prípadne sa vzájomné prekrývajú. Konkrétne CMYK hodnoty pre červenú sú 0/90/91/0 a pre modrú 98/38/0/5. Farebne sú odlišené ako slová tak aj ilustrácie. Vybrané farby vytvárajú pekný kontrast. Modrá a červená sú taktiež farby z československej zástavy, v ktorej modrý klin reprezentoval Slovensko. Aj z tohto dôvodu v tomto projekte modrá predstavuje slovenčinu a červená češtinu.

7.4 Ilustrácie

Ilustrácie prešli postupnou štylizáciou, od kresby podľa skutočnosti, cez výtvarné spracovanie, až ku grafickému znaku. Ich cieľom je jednoduché vysvetlenie slov s ohľadom na detského príjemcu.

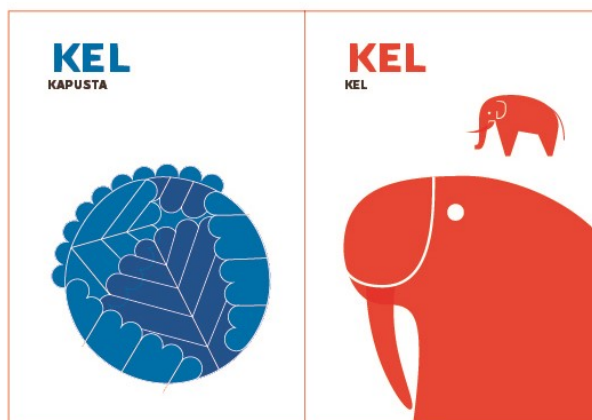
Pri prvých návrhoch som používala aj iné farby, ako napríklad šedú, alebo červenú a modrú som kombinovala aj v rámci jednotlivých ilustrácií. Pre väčšiu prehľadnosť som stanovila pravidlo, že modré ilustrácie zobrazujú význam homonyma v slovenčine a červené ilustrácie zasa zobrazujú význam slova v češtine. Tým pádom ilustrácie sú výlučne vo farbách modrej alebo červenej a ako doplnkovú farbu používam bielu. V ilustráciách sa vyskytujú linky, ktoré sú buď 1pt, 3pt alebo 6 pt hrubé.

V práci sú použité dva spôsoby ilustrácie. Buď ilustrácie zobrazujú výlučne dané slovo samostatne, alebo sú na dvojstranách prepojené. Napriek jednoducho vyzerajúcemu vzhľadu finálnych ilustrácií, niektoré ilustrácie boli viackrát prekresľované, alebo mali svoje varianty.

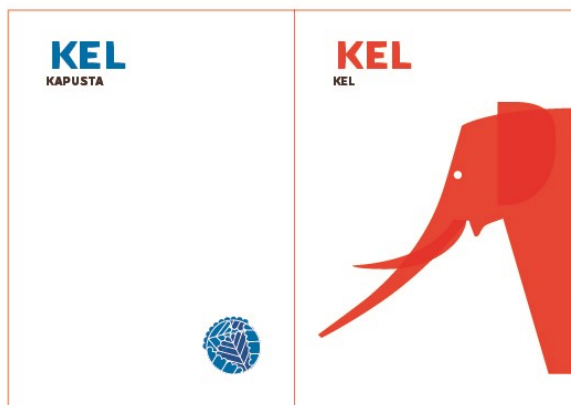

Obrázok 48 Ukážka dvojstránky, prvý návrh (vlastné spracovanie)

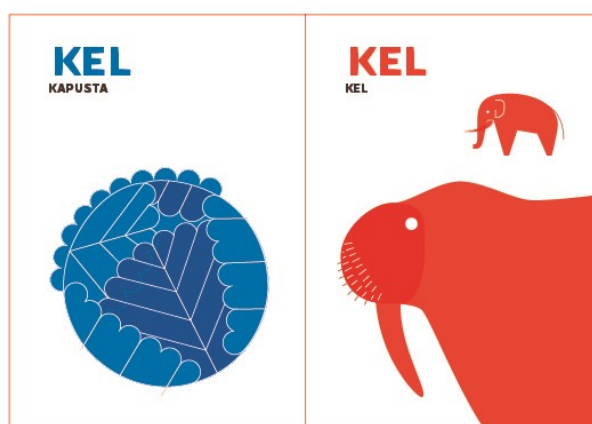

Obrázok 49 Ukážka dvojstránky, druhý návrh (vlastné spracovanie)

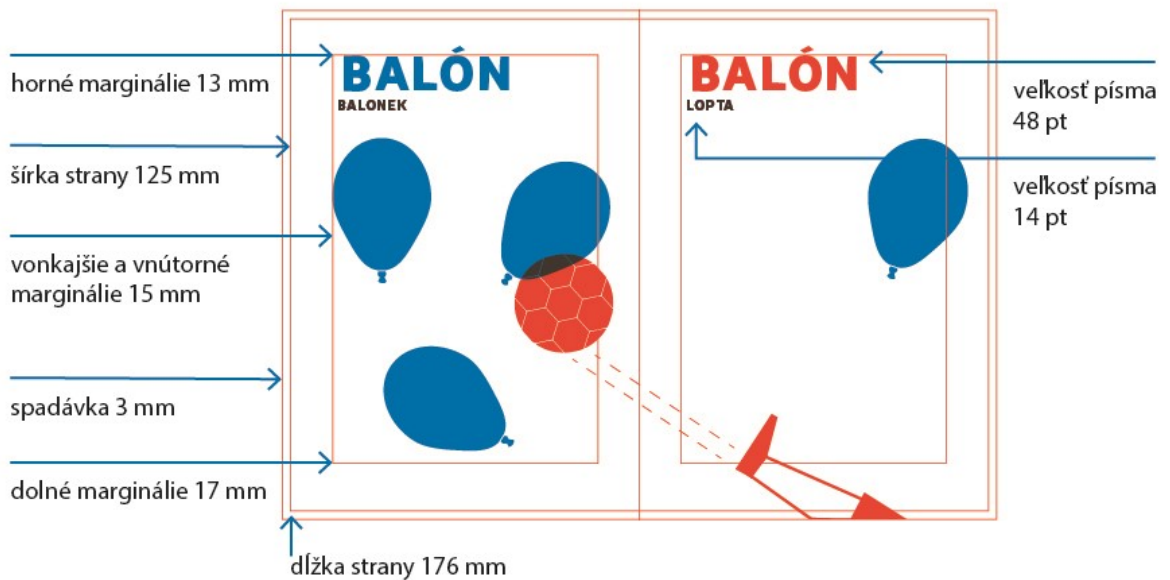
Obrázok 51 Ukážka dvojstránky, variantné riešenie (vlastné spracovanie)

Obrázok 50 Ukážka dvojstránky, posledné riešenie (vlastné spracovanie)

7.5 Formát a úprava strany

Pre daný projekt bol zvolený menší formát a to B6. Konkrétny rozmer je 125x176 mm. Nad atypickým formátom som neuvažovala a „áčkové“ formáty mi nevyhovovali. Marginálie sú odvrchu 13 mm a odspodu 17 mm, vnútorné a vonkajšie sú 15 mm.

Obrázok 52 Úprava strany, veľkosť 35% (vlastné spracovanie)

Obrázok 53 Úprava obálky, veľkosť 30% (vlastné spracovanie)

Obrázok 54 Obálka (vlastné spracovanie)

ZÁVER

V súčasnosti vďaka globalizácii, možnosti získavať informácie so zahraničných zdrojov a vďaka možnosti cestovať po svete, rastie potreba ovládať viac ako len svoj materinský jazyk. Písaním teoretickej časti tejto diplomovej práce som sa obohatila o veľa nových poznatkov v rámci dvojjazyčnosti. Tieto poznatky boli zaujímavé a týkali sa informácii o bilingvisme z pohľadu ako lingvistického, tak aj vizuálneho, konkrétne grafického spracovania dvojjazyčného dizajnu. Nadobudnuté informácie mi pomohli nielen v praktickej časti, ale budem z nich určite čerpať aj vo svojich ďalších prácach.

Praktická časť diplomovej práce bola pre mňa od zisťovania informácii, cez variantné riešenia až po finálny výsledok rovnako prínosná ako tá teoretická. Vďaka tejto práci som detailnejšie spoznala rozdiely slovenčiny a češtiny a hrovou formou to sprostredkúvam verejnosti. Znalosť homoným môže odstrániť vo vzájomnej komunikácii nesprávne pochopenie situácie a predchádzať nedorozumeniam. Táto myšlienka ma inšpirovala k vytvoreniu názvu praktickej časti mojej diplomovej práce „Není drak ako drak. Je to na draka“.

Bilingvizmus je veľmi rozšírený a odhaduje sa, že až polovica ľudí na svete je dvojjazyčná. Myslím si, že táto téma bude stále viac a viac aktuálna.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATURY

29LT: *RTA Arabic* [online]. 2016 [cit. 2019-02-23]. Dostupné z: <https://www.29lt.com/custom-typefaces/RTA%20Arabic/17>

ADAM, ROBERT, a iní. 2017. *O jazyce bez hranic a další zajímavosti ze současného zkoumání češtiny*. Praha : NLN, s. r. o., 2017. 978-80-7422-516-1.

ALBATROSMEDIA: *Dovjjazyčné knihy* [online], 2019. [cit. 2019-03-10]. Dostupné z: <https://www.albatrosmedia.sk/zanre/7797163/dvojjazycne-knihy/?page=1>

ARAB ACADEMY: *History of the Arabic Language* [online]. Garden City, 2016 [cit. 2019-01-23]. Dostupné z: <https://www.arabacademy.com/history-arabic-language/>

BEHANCE: *Dream Pool of Gutenberg Onion Design Associates* [online], 2017. [cit. 2019-03-05]. Dostupné z: <https://www.behance.net/gallery/59203037/Dream-Pool-of-Gutenberg>

BRANDNER, Aleš. 2012. Odras historickosrovnávací metody v díle A.Ch. Vostokova. *Slavica litteraria*. 15, 2012, 2.

BUSYBUILDING: *10 + 1* [online]. 2014 [cit. 2019-02-23]. Dostupné z: <https://busybuilding.com/projects/10-plus-1>

CARDONA, George, 2019. *Encyklopedia Britannica: Devanāgarī writing system* [online]. [cit. 2019-01-10]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Devanagari>

DETEPE: *Písma z neďaleka – Skolar* [online]. 2013 [cit. 2018-12-29]. Dostupné z: <https://detepe.sk/pisma-z-nedaleka-skolar/>

DOLEŽÍ, Linda a kolektiv. 2015. *Začínáme učit češtinu pro děti-cizince*. Praha : AUČČJ – Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka, 2015. 978-80-260-7506-6.

DUBAI FONT: *Dubai Font story* [online]. Dubai, 2018 [cit. 2019-02-23]. Dostupné z: <https://dubaifont.com>

ED AWARDS: *Olympic village park* [online], 2016. [cit. 2019-02-26]. Dostupné z: <https://europeandesign.org/submissions/olympic-village-park/>

EDWARDS, Viv a iní. 2015. *Designing bilingual book for children*. Dostupné z: dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/274370569_Designing_Bilingual_Books_for_Children

EGEROD, Søren Christian, 2019. *Encyklopedia Britannica: Chinese languages* [online]. [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Chinese-languages#ref604478>

ENCYKLOPEDIA BRITANNICA: *Latin alphabet* [online], 2019. [cit. 2018-12-10]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Latin-alphabet>

EPS51 GRAPHIC DESIGN STUDIO: *Alwan338* [online]. 2014 [cit. 2019-01-23]. Dostupné z: <https://www.eps51.com/projects/alwan-2/>

ETHNOLOGUE, Languages of the World. ©2018. *How many languages are there in the world?* ©2018. Dostupné z: <https://www.ethnologue.com/guides/how-many-languages>.

FIRST THINGS FIRST: *Brain Development* [online]. 2019 [cit. 2019-02-17]. Dostupné z: <https://www.firstthingsfirst.org/early-childhood-matters/brain-development/>

GALE, Thomson. *Infans: International Dictionary of Psychoanalysis* [online]. 2005 [cit. 2019-10-12]. Dostupné z: <https://www.encyclopedia.com/psychology/dictionaries-thesauruses-pictures-and-press-releases/infans>

HEALTH FITNESS REVOLUTION: *Top 10 Health Benefits of Being Bilingual* [online]. 2016 [cit. 2019-02-15]. Dostupné z: <http://www.healthfitnessrevolution.com/top-10-health-benefits-of-being-bilingual/>

HIMIČ, Dan, 2016. *Život: Etnologička: Pôvodné verzie rozprávok neboli vhodné pre deti, niektoré sú naozaj kruté* [online]. [cit. 2019-03-03]. Dostupné z: <https://zivot.pluska.sk/clanok/33102/etnologicka-povodne-verzie-rozpravok-neboli-vhodne-pre-deti-niektore-su-naozaj-krute>

KEMET: *Rosettská doska* [online]. 2012 [cit. 2019-01-3]. Dostupné z: <http://www.kemet.sk/clanok/rosettska-doska>

LACHOUT, Martin. 2017. *Bilingvismus a bilingvní výchova na příkladu bilingvismu česko-německého*. Praha : Metropolitan University Prague Press, 2017. 978-80-7476-128-7.

LOJOVÁ, Gabriela a Vlčková, Kateřina. 2011. *Styly a strategie učení ve výuce cizích jazyků*. Praha : Portál, s. r. o., 2011. 978-80-7367-876-0.

MACNAMARA, John. 1967. *The bilingual's linguistic performance, a psychological overview*. 1967.

MLÝNEK, Rado, 2012. *Korzár: Jean-François Champollion, zakladatel' egyptologie [online]. [cit. 2019-03-10]. Dostupné z: <https://korzar.sme.sk/c/6344433/jean-francois-champollion-zakladatel-egyptologie.html>*

MORGENSTERNOVÁ, Monika, Šulová, Lenka a Scholl, Lucie. 2011. *Bilingvismus a interkulturní komunikace*. Praha : Wolters Kluwer , 2011. 978-80-7357-678-3 .

NÁBĚLKOVÁ, Mira. 2008. *Slovenčina a čeština v kontakte*. Bratislava – Praha : Jazykovedný ústav Ľ. Štúra Sav – Filozofická fakulta univerzity karlovy v Praze, 2008. 978-80-224-106.

NÁRODNÍ KNIHOVNA ČESKÉ REPUBLIKY: *Nejstarší česky psané posměšné charakteristiky* [online]. 2012 [cit. 2019-12-23]. Dostupné z: http://wwwold.nkp.cz/pages/page.php3?page=nejstarsi_charakteristiky.htm

NOVOTNÁ, Petra a Blažek, Václav. 2005. *Klasifikace slovanských jazyků: evoluce vývojových modelů*. Brno : s.n., 2005. 1801-5336.

PECINA, Martin. 2017. *Knihy a typografie*. Brno : HOST — vydavatelství, s. r. o., 2017. 978-80-7577-040-0.

QURANICNAMES: *Alwan* [online]. 2019 [cit. 2019-01-23]. Dostupné z: <http://quranicnames.com/alwan/>

REVOLUTION, Health Fitness. ©2016. *Top 10 Health Benefits of Being Bilingual*. ©2016. Dostupné z: <http://www.healthfitnessrevolution.com/top-10-health-benefits-of-being-bilingual/>.

ROSETTA TYPE: *On Skolar Sans* [online]. 2014 [cit. 2019-01-29]. Dostupné z: <https://www.rosettatype.com/blog/2014/11/26/On-Skolar-Sans>

SARASIN, L. C. 1999. *Learning Style Perspectives Impact in the Classroom*. Madison : Atwood Publishing, 1999. 978-1891859991.

SATIROVÁ, Virginia. 1994. *Knihy o rodině*. Brno : Knížní klub, 1994. 80-901325-0-2.

SLOVENSKÉ CENTRUM DIZAJNU: *East Meets West* [online], 2019. [cit. 2019-03-10]. Dostupné z: <https://www.scd.sk/publikacie--east-meets-west>

SLOVENSKÉ CENTRUM DIZAJNU WEB: *Typeworks - NON-LATIN TYPE DESIGN WORKSHOP* [online]. 2016 [cit. 2019-01-27]. Dostupné z: <https://www.scd.sk/?clanky-rss&sprava=typeworks-non-latin-type-design-workshop>

SMOLÍK, Filip a Seidlová Málková, Gabriela. 2014. *Vývoj jazykových schopností v předškolním věku*. České Budějovice : Grada Publishing, 2014. 978-80-247-4240-3.

SPRÁVNÝ KROK: *Slovenčina verzus čeština: Čo tieto dva jazyky spája a čo naopak rozdeľuje?* [online], 2016. [cit. 2019-03-03]. Dostupné z: <https://spravnykrok.sk/slovencina-verzus-cestina-co-tieto-dva-jazyky-spaja-a-co-naopak-rozdeluje/>

ŠIMÍČEK, 2013. *Moderni-dejiny: Květnové povstání roku 1945 na stránkách normalizační učebnice dějepisu* [online]. [cit. 2019-04-09]. Dostupné z: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/kvetnove-povstani-roku-1945-na-strankach-normalizacni-ucebnice-dejepisu/>

TYPEWORKS: *Greek type design workshop* [online]. [cit. 2018-12-10]. Dostupné z: <http://typeworks.ch/>

TYPICAL ORGANIZATION: *Visual Identity, 111 years IFG* [online]. 2018 [cit. 2019-02-23]. Dostupné z: <https://www.typical-organization.com/portfolio/111-years-ifg/>

TYPOTHEQUE: *About Typotheque* [online], 2019. [cit. 2018-10-10]. Dostupné z: <https://www.typotheque.com/studio/about>

TYPOTHEQUE: *Balkan Sans* [online], 2019. [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: https://www.typotheque.com/fonts/balkan_sans/about

TYPOTHEQUE: *Greta Sans* [online], 2019. [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: https://www.typotheque.com/fonts/greta_sans/about

VÁGNEROVÁ, Marie. 2012. *Vývojová psychologie. Dětství a dospívání*. Praha : Karolinum, 2012. 978-80-246-2153-1 .

VIOLATTI, Cristian. *Ancient History encyclopedia: Greek Alphabet* [online]. 2015 [cit. 2019-02-24]. Dostupné z: https://www.ancient.eu/Greek_Alphabet/

WITTNER, Ben, Thoma, Sasha a Hartmann, Timm. 2019. *Biscriptual*. Niggli : imprint of Braun Publishing AG, Salenstein, 2019. 978-3-7212-0982-2.

ZLATÁ STUHA: *Alfabeta, Patrik Antczak* [online], 2017. [cit. 2019-02-25]. Dostupné z: <http://www.zlatastuha.cz/alfabeta#prettyPhoto>

ZOZNAM OBRÁZKOV

<i>Obrázok 1 Odstraňovanie nemeckých nápisov v Prahe (esbirky, ©2019)</i>	19
<i>Obrázok 2 Odstraňovanie německých nápisov (simonak, ©2017)</i>	19
<i>Obrázok 3 Posmešné charakteristiky, (NK ČR, ©2012)</i>	21
<i>Obrázok 4 Rosettská doska (Kemet, ©2012)</i>	23
<i>Obrázok 5 Skolar (FontsDiscounts, ©2014)</i>	28
<i>Obrázok 6 Skolar Sans (Rosetta, ©2014)</i>	28
<i>Obrázok 7 Greta Sans (Typotheque, ©2012)</i>	30
<i>Obrázok 8 Dévanágarí (Linotype, ©2019)</i>	31
<i>Obrázok 9 Dubai Font, Nadine Chahine (Dubai Font, ©2018)</i>	33
<i>Obrázok 10 Plagáty, Alwan (Eps51, ©2014)</i>	35
<i>Obrázok 11 Balkan Type (Behance, ©2014)</i>	37
<i>Obrázok 12 Olympic village park (Ed awards, ©2016)</i>	38
<i>Obrázok 13 Olympic village park (Ed awards, ©2016)</i>	39
<i>Obrázok 14 Didotou street (Typical Organization, ©2018)</i>	40
<i>Obrázok 15 Vizuálna identita (Typical Organization, ©2018)</i>	41
<i>Obrázok 16 Špeciálna edícia 10+1 (Busybuliding, ©2014)</i>	42
<i>Obrázok 17 Špeciálna edícia 10+1 (Busybuliding, ©2014)</i>	42
<i>Obrázok 18 Plagát Dream Pool of Gutenberg, na výstavu Book of time (Behance, ©2017)</i>	44
<i>Obrázok 19 Bilingválny systém na os (vlastné spracovanie)</i>	46
<i>Obrázok 20 Zrkadliaci layout (vlastné spracovanie)</i>	46
<i>Obrázok 21 Bilaterálny systém (vlastné spracovanie)</i>	47
<i>Obrázok 22 Striedavý systém (vlastné spracovanie)</i>	47
<i>Obrázok 23 Doplnkový systém (vlastné spracovanie)</i>	48
<i>Obrázok 24 Náhodný systém (vlastné spracovanie)</i>	48
<i>Obrázok 25 Upside down 1 (vlastné spracovanie)</i>	49
<i>Obrázok 26 Upside down 2 (vlastné spracovanie)</i>	50
<i>Obrázok 27 Layouty detských kníh (vlastné spracovanie)</i>	50
<i>Obrázok 28 Dvojazyčné knihy, vydavateľstva Edika (Albatrosmedia, ©2019)</i>	51
<i>Obrázok 29 Alphabetics (Gestalten, ©2014)</i>	52
<i>Obrázok 30 Alphabetics (Gestalten, ©2014)</i>	52
<i>Obrázok 31 Alfabetá (Zlatá stuha, ©2017)</i>	53

<i>Obrázok 32 Alfabetá (Zlatá stuha, ©2017).</i>	53
<i>Obrázok 33 Spoločnosť a seniori, Východ stretáva Západ (Taschen, ©2019)</i>	54
<i>Obrázok 34 Východ stretáva západ (Taschen, ©2019)</i>	54
<i>Obrázok 35 Hexagón (vlastné spracovanie)</i>	57
<i>Obrázok 36 Test pre deti, česká verzia (vlastné spracovanie)</i>	58
<i>Obrázok 37 Správne odpovede žiakov 3. ročníkov (vlastné spracovanie)</i>	59
<i>Obrázok 38 Správne odpovede žiakov 8. ročníkov (vlastné spracovanie)</i>	59
<i>Obrázok 39 Online dotazník (vlastné spracovanie)</i>	61
<i>Obrázok 40 Nepoužitá slová so spoločným významom (vlastné spracovanie)</i>	64
<i>Obrázok 41 Koncept 2 (vlastné spracovanie)</i>	65
<i>Obrázok 42 Ukážka nepoužitého riešenia, pomocou fólie (vlastné spracovanie)</i>	65
<i>Obrázok 43 Ukážka nepoužitého riešenia 2, pomocou fólie (vlastné spracovanie)</i> ...	66
<i>Obrázok 44 Ukážka nepoužitého riešenia 3, slovné hry pomocou fólie (vlastné spracovanie)</i>	66
<i>Obrázok 45 Ukážka nepoužitého riešenia 4, homonymá pomocou fólie (vlastné spracovanie)</i>	67
<i>Obrázok 46 Nepoužitá homonymá vo výslednej práci (vlastné spracovanie)</i>	68
<i>Obrázok 47 Homonymá (vlastné spracovanie)</i>	70
<i>Obrázok 48 Ukážka dvojstránky, prvý návrh (vlastné spracovanie)</i>	71
<i>Obrázok 49 Ukážka dvojstránky, druhý návrh (vlastné spracovanie)</i>	72
<i>Obrázok 50 Ukážka dvojstránky, posledné riešenie (vlastné spracovanie)</i>	72
<i>Obrázok 51 Ukážka dvojstránky, variantné riešenie (vlastné spracovanie)</i>	72
<i>Obrázok 52 Úprava strany, veľkosť 35% (vlastné spracovanie)</i>	73
<i>Obrázok 53 Úprava obálky, veľkosť 30% (vlastné spracovanie)</i>	73
<i>Obrázok 54 Obálka (vlastné spracovanie)</i>	74